

POLOŽAJ DEPOZITNIH INSTITUCIJA U FINANCIJSKOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

Belunjak, Anja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:367533>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Anja Belunjak

**POLOŽAJ DEPOZITNIH INSTITUCIJA U FINANCIJSKOM
SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE**

Diplomski rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Anja Belunjak

**POLOŽAJ DEPOZITNIH INSTITUCIJA U FINANCIJSKOM
SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE**

Diplomski rad

Kolegij: Financijsko posredništvo

JMBAG: 00102245707

e-mail: abelunjak@efos.hr

Mentor: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
Graduate Study (*Financial management*)

Anja Belunjak

**POSITION OF DEPOSIT INSTITUTIONS IN THE FINANCIAL
SYSTEM OF THE REPUBLIC OF CROATIA**

Graduate paper

Osijek, 2023.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Anja Belunjak

JMBAG: 0010224570

OIB: 21412114692

e-mail za kontakt: abelunjak@efos.hr

Naziv studija: Sveučilišni diplomski studij (Financijski menadžment)

Naslov rada: Položaj depozitnih institucija u financijskom sustavu Republike Hrvatske

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

U Osijeku, 2023. godine

Potpis

Anja Belunjak

Položaj depozitnih institucija u financijskom sustavu Republike Hrvatske

SAŽETAK

Financijski sustav predstavlja odraz nacionalnog gospodarstva, a sastoji se od financijskih tržišta, financijskih institucija i financijskih instrumenata. Financijski sustav obavlja ključnu ekonomsku funkciju usmjeravanja sredstava od onih koji su u suficitu, prema onima koji su u deficitu. Depozitne institucije imaju važnu ulogu u financijskom sustavu jer posreduju sredstvima preko financijskih tržišta. Posluju tako da prikupljaju sredstva od šire javnosti te ih plasiraju u obliku kredita. U depozitne institucije ubrajaju se banke, štedne banke, stambene štedionice, kreditne unije i institucije za elektronički novac.

Najpoznatije depozitne institucije u Republici Hrvatskoj (RH) su banke, koje su kontrolirane od strane Hrvatske narodne banke koja predstavlja središnju banku. . Predmet rada je analizirati položaj i važnost depozitnih institucija u financijskom sustavu. Cilj ovog rada je analizirati veličinu, broj i ključne pokazatelje poslovanja depozitnih institucija RH tijekom razdoblja od 2015. do 2019. godine. Točnije, analiziran je broj banaka, štednih banaka i stambenih štedionica koje posluju u promatranom razdoblju. Pri kraju rada analizirani su bonitetni pokazatelji o poslovanju depozitnih institucija, pomoću kojih se došlo do zaključka da je većina banaka u stranom vlasništvu, ali i da dolazi do smanjenja broja banaka u promatranom razdoblju. Nadalje, također se može zaključiti kako je udio depozitnih institucija u ukupnom financijskom sustavu vrlo visok, ali da se godinama imovina depozitnih institucija smanjuje.

Ključne riječi: financijski sustav, financijska tržišta, depozitne institucije, financijski posrednici

Position of deposit institutions in the financial system of the Republic of Croatia

ABSTRACT

The financial system is a reflection of the national economy and consists of financial markets, financial institutions and financial instruments. The financial system performs the central economic function of channeling funds from those who have a surplus to those who have a deficit. Depository institutions play an important role in the financial system by intermediating funds through financial markets. They collect funds from the general public and make them available in the form of loans. Deposit institutions include banks, savings banks, housing savings banks, credit unions and e-money institutions.

The best known deposit institutions in the Republic of Croatia are the banks controlled by the Croatian National Bank. The CNB represents the central bank. The aim of this paper is to analyze the position and importance of deposit institutions in the financial system. The subject of the paper is the position and role of deposit institutions in the financial system, as well as the changes in the size and number of deposit institutions in 2015, 2016 and 2017. More specifically, the number of banks, savings banks and housing savings banks operating in the observed period was analyzed. At the end of the work, credit indicators of deposit institutions' operations were analyzed, with the help of which it was found that the majority of banks are foreign-owned, but also that the number of banks has decreased in the observed period. In addition, it is noted that the share of deposit institutions in the total financial system is very high, but the assets of deposit institutions have decreased over the years.

Keywords: financial system, financial markets, deposit institutions, financial intermediaries

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja	3
2.1. Financijski sustav	3
2.1.1. Pojam i obilježja financijskog sustava.....	3
2.1.2. Temeljne sastavnice financijskog sustava	6
2.1.2.1. Financijska tržišta.....	6
2.1.2.2. Financijske institucije.....	13
2.1.2.3. Financijski instrumenti	16
2.1.3. Transfer sredstava u okviru financijskog sustava.....	16
2.2. Depozitne institucije	18
2.2.1. Općenito o depozitnim institucijama.....	18
2.2.2. Banke.....	19
2.2.3. Štedne banke.....	22
2.2.4. Kreditne unije	23
2.2.5. Stambene štedionice	24
2.2.6. Institucije za elektronički novac	25
3. Metodologija rada	27
4. Analiza rada depozitnih institucija u razdoblju 2015.-2019. godina	28
4.1. Broj banaka, štednih banaka i stambenih štedionica	28
4.2. Broj zaposlenika	34
4.3. Udio u ukupnoj imovini	36
4.4. Ključni pokazatelji poslovanja	45
4.4.1. Prinos na imovinu (ROA).....	45
4.4.2. Prinos na kapital (ROE).....	46
4.4.3. Udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima	47
4.4.4. Stopa ukupnog kapitala	48
4.4.5. Bonitetni podaci o poslovanju depozitnih institucija	51
5. Rasprava	58
5. Zaključak	61
Literatura	62
Popis grafikona	67
Popis tablica	68
Popis slika	69

1. Uvod

U današnje vrijeme dolazi do znatnih promjena u ekonomiji te ekonomskom svijetu. Ekonomski sustav, kao i financijski sustav, podložan je promjenama te se mijenjao tijekom stoljeća. Globalizacijom i međuovisnosti zemalja dolazi do znatnih promjena unutar financijskog sustava, a financijski sustav ima veliki utjecaj na nacionalno gospodarstvo, kao što i nacionalno gospodarstvo ima utjecaj na financijski sustav.

Financijski sustav sastoji se od nekoliko elemenata, a to su: financijska tržišta, financijski instrumenti te financijske institucije. Financijska tržišta predstavljaju glavni dio financijskog sustava jer određuju sve ostale komponente funkcioniranja financijskog sustava. Razlog tomu je što financijska tržišta imaju svrhu suočavanja kupaca i prodavatelja, odnosno dolazi do posredovanja sredstava, a bez financijskih tržišta bili bi smanjeni rezultati ekonomskih aktivnosti i gospodarskog rasta. Najpoznatija podjela financijskog tržišta je podjela na tržište novca i tržište kapitala. Na tržištu novca trguje se kratkoročnim financijskim instrumentima, dok se na tržištu kapitala trguje dugoročnim financijskim instrumentima. Financijski instrumenti su razni oblici financijske imovine, a dijele se na one koji daju pravo potraživanja i koje daju pravo vlasništva. Financijske institucije su financijski posrednici koji prenose sredstva od onih koji imaju višak novčanih sredstava ka onima kojima novčana sredstva nedostaju. Na strani onih koji imaju višak najčešće je sektor stanovništva, dok su na strani deficita najčešće poduzeća i država. Financijski posrednici snižavaju transakcijske troškove te smanjuju količinu asimetričnih informacija. Djeluju kontrolirano i uređeno, poštujući zakone i propise.

Depozitne institucije vrsta su financijskih posrednika koji imaju važnu ulogu u financijskom sustavu. One sredstva za rad prikupljaju pomoću novčanih depozita, a najveći dio plasiraju u obliku kredita. Najpoznatije depozitne institucije su banke, koje kontrolira središnja banka. Središnja banka Republike Hrvatske je Hrvatska narodna banka. Prema navedenom, predmet ovog diplomskog rada utvrditi je poziciju depozitnih institucija i njihovu važnost u financijskom sustavu Republike Hrvatske u razdoblju od 2015. godine do 2019. godine. Cilj rada je analizirati veličinu, broj i ključne pokazatelje poslovanja depozitnih institucija RH tijekom razdoblja od 2015. do 2019. godine

Rad se sastoji od šest glavnih poglavlja u kojima se detaljno objašnjava tematsko područje. Nakon uvoda slijedi poglavlje *Teorijska podloga i prethodna istraživanja* u kojem se definira

financijski sustav, financijsko tržište te depozitne institucije i njihova važnost u financijskom sustavu. Nakon teorijskog dijela, slijedi poglavlje pod nazivom *Analiza rada depozitnih institucija u razdoblju 2015.-2019. godina*, u kojem se analizira broj depozitnih institucija u navedenom razdoblju, broj zaposlenika te ključni pokazatelji poslovanja depozitnih institucija. Analizirani podaci se detaljnije objašnjavaju u poglavlju *Rasprava*, nakon kojeg slijedi *Zaključak* kojim se daje osvrt na cjelokupni rad.

2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja

U ovom poglavlju detaljnije se objašnjava pojam financijskog sustava i njegovih sastavnica, odnosno financijskih tržišta, financijskih institucija i financijskih instrumenata. Nadalje, objašnjava se prijenos sredstava u okviru financijskog sustava te se detaljnije pojašnjavaju depozitne institucije.

2.1. Financijski sustav

Ne postoji univerzalni model financijskog sustava, već se financijski sustavi razlikuju od zemlje do zemlje. Oni su heterogeni i nacionalno obilježeni, a sve je to posljedica povijesnih, regulatornih i kulturoloških obilježja. Financijski sustavi djeluju tako da odlučuju o smjeru kretanja te dinamici razvoja nacionalnog gospodarstva. Promjene unutar financijskog sustava indirektno utječu na promjenu ili promjene u gospodarstvu. Postoji mnogo definicija financijskog sustava, ovisno o autorima, koje su pojašnjene u nastavku.

2.1.1. Pojam i obilježja financijskog sustava

Financijski sustav čine skup institucija, tržišta i propisa koji omogućavaju alokaciju resursa u vremenu i prostoru. Financijski sustav, prema Novaku (2002), ima veliku važnost za funkcioniranje nacionalnog gospodarstva.

Prema Leko i Božina (2005), financijski sustav predstavlja poveznicu između štednje i investicija u nacionalnom gospodarstvu. Isto tako, predstavlja mehanizam koji se javlja kad vlastiti izvori nisu dovoljni za zadovoljenje potreba pa se javlja potreba za vanjskim, tj. eksternim izvorima financiranja.

Olgić Draženović (2012) navodi da je financijski sustav vrlo bitan za zemlju jer je „zrcalo“ gospodarskog dostignuća određene zemlje. Također, ukoliko je financijski sustav dobro razvijen i dobro definiran, vrlo je vjerojatno da će država normalno i neometano funkcionirati. Razvijenost financijskog sustava uvelike utječe na razvoj države, a ukoliko dođe do problema i poremećaja u financijskom sustavu, oni utječu na sve ostale sustave u zemlji, poput političkih, ekonomskih i gospodarskih. Isto tako, ukoliko se dogodi promjena ili poremećaj u politici ili gospodarstvu, navedeno uvelike utječe na funkcioniranje financijskog sustava. Upravo se zbog ovih razloga financijski sustav smatra jednim od najvažnijih i najreguliranih dijelova ukupnog gospodarskog sustava.

Dalić (2002) pojašnjava kako je glavni razlog nastanka financijskog sustava asimetrična distribucija i troškovi koji se javljaju prilikom prikupljanja informacija. Naime, ono što daje kompleksnost financijskom sustavu jesu financijska tržišta, koja djeluju preko financijskih instrumenata i financijskih institucija. Ukoliko postoji nerazvijena ekonomska financijska infrastruktura ili nerazvijeno tržište, nije moguće zamisliti financijski sustav koji efikasno funkcionira. Isto tako, prema Veselici (1995), vrlo veliku važnost za funkcioniranje financijskog sustava imaju država i njene institucije na svim razinama. Država, izdajući svoje vrijednosne papire, utječe na kretanja na financijskom tržištu.

Najčešća podjela financijskih sustava je na bankovno orijentirane i tržišno orijentirane sustave. Bankocentrični sustavi su oni u kojima dominiraju banke. U takvim sustavima, najvažniji instrumenti su bankovni depoziti, a vrlo česti su i bankovni krediti. Isto tako, od načina financiranja financijskog sustava izdvaja se neizravno financiranje. Primjeri takvih sustava su Japan, Europa, a u njoj i Republika Hrvatska (RH). Prednost takvih sustava je smanjenje troškova prikupljanja informacija jer su klijent i banka vezani čvrstom vezom. Nadalje, stabilnost izvora financiranja je vrlo visoka, kao i sigurnost povrata uložениh sredstava.

Tržišno orijentirani sustavi, poput SAD-a, Kanade i Velike Britanije, nazivaju se još i angloamerički sustavi. Takvi sustavi poznati su po izravnom financiranju, a glavni izvor financiranja je tržište kapitala. Prednosti ovakvog sustava su brži transfer kapitala prema novorastućim poduzećima, financiranje rizičnijih projekata te razvoj novih financijskih posrednika.

Leko i Božina (2005) razlikuju dvije glavne funkcije financijskog sustava: transferna i alokativna ili usmjeravajuća. Prema navedenim autorima, da bi pojedinci došli do novčanih sredstava, potreban je sustav koji će ta sredstva transferirati od onih koji su u suficitu, ka onima u deficitu. Iz tog razloga je prva zadaća financijskog sustava transfer sredstava. S druge strane, ta sredstva na putu od onih koji ima višak, do onih kojima su potrebna, treba prenijeti na najefikasniji mogući način. Iz navedenog proizlazi da je uloga financijskog sustava usmjeravanje novčanog kapitala u one investicije koje su profitabilne i ekonomski opravdane. Zbog toga je druga zadaća financijskog sustava alokativna ili usmjeravajuća.

Uz dvije glavne funkcije, prema Veselica (1995), financijski sustav ima još sedam funkcija: funkcija štednje, funkcija bogatstva, funkcija likvidnosti, funkcija kredita, funkcija plaćanja, funkcija rizika i politička funkcija. *Funkcija štednje* odnosi se na to da štednja i investicije uvelike utječu na zaposlenost i proizvodnju u određenoj zemlji, a isto tako potiču rast

investicija. Rast štednje i gospodarski rast u proporcionalnom su odnosu, što znači da povećavanje štednje i investicija, rezultira povećanjem gospodarskog rasta. Autor kaže kako se štednja može definirati ovisno o tipu jedinice koja je njen nositelj. Ukoliko štednju rade domaćinstva, za njih to predstavlja ostatak od tekućeg prihoda nakon potrošnje. Poslovni sektor na štednju gleda drugačije. Ona predstavlja ostatak tekuće neto zarade nakon plaćenih poreza, dividendi i slično. Za vladu štednja nastaje kada su tekući prihodi veći od tekućih izdataka. *Funkciju bogatstva* predstavljaju financijski instrumenti koji su prodani na tržištu novca i kapitala te su dobar način za ostvarivanje bogatstva.

S druge strane, gomilanje bogatstva u stvarima poput nekretnina, automobila i slično, nije dobar način ostvarivanja bogatstva zbog njihove podložnosti smanjenju vrijednosti i pojave rizika gubitka.

Likvidnost je svojstvo imovine da se može pretvoriti u gotovinu te je ona jedna od funkcija financijskog sustava jer on omogućava konverziju financijskih instrumenata u gotov novac, uz mali rizik. Likvidnost je vrlo važna štedišama koji žele unovčiti svoje financijske instrumente. Veselica (1995) navodi kako je depozit u bankama jedini financijski instrument koji posjeduje perfektu likvidnost. Isto tako, kaže kako novac ima najniže stope povrata, a njegova vrijednost podložna je inflaciji. Stoga štediša nisu zagovornici držanja novca, nego posjeduju druge financijske instrumente.

Isti autor tvrdi kako se *kreditna funkcija* financijskog sustava odražava u tome da financijska tržišta nude kredite za financiranje. Krediti se uzimaju u situacijama kada pojedinci nemaju dovoljno vlastitih sredstava za kupnju neke robe ili usluge. Sastoje se od glavnice i kamata. Sektor stanovništva kredite koristi za kupnju kuće, auta, ili bilo koje druge stvari koja im je u određenom trenutku financijski nedostižna. Poduzeća koriste kredite za potrebe investiranja, dok država koristi kredite za pokrivanje potrošnje.

Još jedna funkcija financijskog sustava je *funkcija plaćanja*, iz razloga što financijski sustav „osigurava mehanizam plaćanja dobara i usluga“ (Veselica: 1995:38). Financijska imovina poput novca i čekova predstavlja način plaćanja, kao i kartice izdane od banaka i drugih financijskih institucija.

Veselica (1995) definira rizik kao mogućnost nastanka gubitka. Financijska tržišta nude potrošačima, poduzećima i državi zaštitu od životnih, zdravstvenih i još mnogih drugih rizika.

Prema istom autoru, *funkcija politike* odnosi se na provođenje politika od strane države s ciljem stabilizacije gospodarstva. Država povećanjem ili smanjenjem kamatnih stopa utječe na posuđivanje i potrošnju, što rezultira rastom zaposlenosti, proizvodnje ili cijena.

2.1.2. Temeljne sastavnice financijskog sustava

Prema Veselici (1995), zdravlje ekonomskog sustava rezultat je funkcioniranja financijskog sustava, tj. razvijanja financijske infrastrukture. Složenost financijskog sustava zahtijeva postojanje sastavnih dijelova, a prema navedenom autoru konstitutivni elementi financijskog sustava su financijski instrumenti, financijska tržišta i financijske institucije.

Prema Hrvatskoj narodnoj banci (2015), financijski sustav zemlje čine: njezina valuta, platni sustav, financijska tržišta, financijske institucije, institucije koje reguliraju i nadziru njihov rad.

Najzastupljenije financijske institucije u RH su kreditne institucije, u kojima prevladavaju banke. Osim navedenih poslovnih banaka, na hrvatskom tržištu prisutna je i jedna stambena štedionica, Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR), a poslovanje svih nebankovnih posrednika regulira i nadzire Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). Osim navedenih regulatora, važne su i druge, pomoćne financijske institucije poput Hrvatske agencije za osiguranje depozita (HAOD) te Uprave Ministarstva financija za gospodarstvo i financijski sustav. Interese bankarskog sektora zastupa Hrvatska udruga banaka (HUB) i Udruženje banaka pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (HGK).

2.1.2.1. Financijska tržišta

Prema Veselici (1995), tržište u tržišno orijentiranim ekonomijama obavlja važne zadatke alokacije oskudnih resursa i proizvodnje dobara i usluga. Također, autor navodi kako je ono kanal putem kojega kupci i dobavljači razmjenjuju svoja dobra. Isto tako navodi kako tržište određuje koja roba i koliko će robe biti proizvedeno, ali i po kojoj cijeni će se prodati. Novak (2002) tvrdi kako su tržišta kanali gdje se sreću kupci i dobavljači, odnosno ponuda i potražnja.

Florjanović (2020) navodi kako je financijsko tržište skup međusobno povezanih tržišta, na području neke zemlje te da se na njemu susreću ponuda i potražnja za financijskim instrumentima. Prema Novaku (2002), financijska tržišta imaju ulogu usmjeravanja štednje, koja dolazi od sektora stanovništva, prema onim jedinicama koji trebaju više sredstava, a ona su im onemogućena. Financijska tržišta, prema Veselici (1995), predstavljaju srce financijskog sustava. Mishkin i Eakins (2019) kažu kako su financijska tržišta važna za postizanje

ekonomske efikasnosti. Isto tako, financijska tržišta mogu doprinijeti gospodarskom rastu, a „aktivnosti na financijskim tržištima također imaju i izravan učinak na osobno bogatstvo, ponašanje poduzeća i potrošača te ciklička kretanja u gospodarstvu.“ (Mishkin, Eakins, 2019: 2)

Prema Mishkin, Eakins (2019), financijska tržišta obavljaju ključnu ekonomsku funkciju, na način da usmjeravaju sredstva od onih koji su u novčanom suficitu prema onima koji su u novčanom deficitu. Leko i Božina (2005) navode kako u tradicionalnom teorijskom modelu stanovništvo predstavlja nositelje novčanog suficita, dok je država nositelj novčanog deficita. Isto tako, navode da, kako bi se došlo do određenih novčanih sredstava, potreban je sustav, tj. posrednik, koji će ta novčana sredstva transferirati od onih koji imaju višak novčanih sredstava, prema onima koji imaju manjak.

„Financijska se tržišta razlikuju prema karakteristikama financijskih instrumenata, ili vrijednosnih papira koji se razmjenjuju“ (Saunders i Cornett, 2006: 4). Navedeni autori razlikuju financijska tržišta prema dvjema glavnim dimenzijama:

- 1) Primarnoj dimenziji u odnosu na sekundarnu
- 2) Tržišta novca u odnosu na tržišta kapitala.

Prema Novaku (2002), primarna tržišta služe kako bi se trgovalo novim emisijama vrijednosnih papira. Primarna tržišta su financijska tržišta na kojima korporacije ili državne agencije prikupljaju sredstva emisijom novih financijskih instrumenata, poput dionica ili obveznica. Navedeni vrijednosni papiri prodaju se početnim dobavljačima sredstava (kućanstvima) u zamjenu za novčana sredstva koja izdavač treba. Primarna zadaća financijskog sustava je usmjeravati viškove novčanih sredstava k onima kojima su sredstva potrebna za ulaganja kako bi ih uložili u nove investicije. Sekundarna tržišta, prema istom autoru, služe za trgovanje vrijednosnim papirima koji su ranije izdani, tj. emitirani. Oni su otkupljeni ranije od investitora u vrijednosne papire. Puno je veći opseg trgovanja na sekundarnom tržištu.

Drugi način razlikovanja tržišta je prema dospijeću vrijednosnih papira kojima se trguje na određenom tržištu. Prema tome se razlikuju tržište novca i tržište kapitala.

Tržište novca

Olgić Draženović (2012) definira tržište novca kao tržište na kojem se trguje kratkoročnim financijskim sredstvima. Prema Saunders i Cornett (2006) tržište novca služi za prijenos sredstava pojedinaca s viškom sredstava čija je ročnost kratkoročna, k onima koji imaju

kratkoročnu potrebu za sredstvima. Veselica (1995) navodi kako na taj način pojedini upravljaju svojom likvidnošću.

Tržište novca, prema navedenom autoru, pogodno je za vlade i rad korporacija jer financiraju svoj rad potrebnim kratkoročnim fondovima bez dodatnog ubiranja poreza.

Saunders i Cornett (2006) kažu kako su kratkoročni dužnički instrumenti izdani od strane ekonomskih jedinica koje trebaju kratkoročna sredstva, a kupljeni su od onih koji imaju višak kratkoročnih sredstava. Autori navode kako na tržištu novca veliku važnost predstavljaju sekundarna tržišta jer se na njima događa ponovna raspodjela fiksnih iznosa likvidnih sredstava koja su raspoloživa na tržištu. Također, autori naglašavaju potrebu za tržištima novca jer se potrebe za novcem ne poklapaju s novčanim prihodima određenih pojedinaca, korporacija ili vlasti.

Novak (2002) se slaže s navodima ostalih autora te objašnjava kako ulaz i izlaz gotovine za pojedince nije u harmoniji. Za primjer navodi državu, kao i Mishkin i Eakins (2006), te objašnjava kako država prikuplja poreze u određenom vremenu, a troši taj novac tijekom cijele godine.

Iz navedenog se razloga državi javljaju viškovi te se pojavljuje kao ponuđač na tržištu novca. S druge strane, u vrijeme isplaćivanja plaća državnim radnicima, država se na tržištu novca pojavljuje kao zajmoprimac tako što izdaje kratkoročne financijske instrumente. Na isti način se mogu promatrati poduzeća koja primaju novac od svojih kupaca, ali isti taj novac troše u nekom drugom trenutku kako bi isplatili plaće radnicima.

Što se tiče zajmoprimaca i zajmodavaca na tržištu novca, Novak (2002) kaže kako se ne može izdvojiti glavni od njih jer se iste institucije često nalaze na obje strane tržišta. Za primjer navodi velike komercijalne banke koje često posuđuju novac, ali će davati i kratkoročne zajmove tvrtkama kojima taj novac nedostaje. Isto je tako s nefinancijskim korporacijama koje posuđuju velik iznos novca u nekom danu, kako bi u nekom drugom trenutku davale te iznose zbog povećanja novčanih priljeva.

Mishkin i Eakins (2006) tvrde kako ulagačima tržište novca služi kao ulaganje koje im omogućava ostvarenje većeg prinosa nego što bi ga ostvarili držanjem novca u gotovini ili u bankama. Tržište novca također služi za smanjenje oportunitetnog troška. Naime, ulagači u nekom trenutku mogu smatrati kako su tržišni uvjeti nepovoljni za kupnju dionica, ili očekuju rast kamatnih stopa pa zbog toga ne žele kupiti obveznice. Ukoliko ulagač drži gotovinu kod

sebe, to je za njega nepovoljna situacija jer gotovina ne zarađuje dohodak te kao takva predstavlja oportunitetni trošak, odnosno izgubljeni dohodak od kamate.

Novak (2002) navodi kako investitori na tržištu novca očekuju ostvariti dohodak od kamate, uz sigurnost i likvidnost instrumenata. Razlog tomu je što se u investiranim sredstvima vidi samo privremeni višak gotovine, koji će u određenom trenutku postati potreban za isplate plaća, dividendi i sličnoga. Upravo su ovo razlozi zbog kojih su investitori osjetljivi na rizik. Autor kaže kako se na financijskim tržištima javljaju različiti oblici rizika: rizik reinvestiranja, rizik neizvršenja obveze, rizik inflacije, rizik tečaja, politički rizik i tržišni rizik. *Rizik reinvestiranja* odnosi se na to da se u određenom trenutku može javiti povećanje kamatne stope, što znači da se dohodak od zajma ili vrijednosnog papira mora reinvestirati u zajam ili vrijednosne papire koji daju niži prinos. Država, privatne tvrtke i lokalna vlast izdaju vrijednosne papire koje nose *rizik neizvršenja obveze*. Za takve vrijednosne papire postoji vjerojatnost da pojedinac, tj. zajmoprimac neće platiti glavnice ili kamatu. *Rizik inflacije* odnosi se na povećanje prosječne razine cijena koja smanjuje kupovnu snagu. Nadalje, *rizik tečaja* odnosi se na investitore koji kupuju vrijednosne papire izdane u inozemstvu te se javi gubitak zbog nepovoljnog kretanja vrijednosti stranih valuta, a *politički rizik* se odnosi na promjenu zakona ili propisa koja dovodi do opadanja stope povrata za investitore i gubitak sredstava. Svi vrijednosni papiri nose *tržišni rizik*, tj. rizik kamatne stope. On se odnosi na padanje cijene vrijednosnog papira, tj. povećanje kamatne stope, što rezultira kapitalnim gubitkom. Isto tako, može se javiti povećanje kamatne stope, što znači da se dohodak od zajma ili vrijednosnog papira mora reinvestirati u zajam ili vrijednosne papire koji daju niži prinos.

Prema navedenom autoru, instrumenti na tržištu novca imaju veću stabilnost cijena u usporedbi s drugim instrumentima, a isto tako ne nude mogućnost velikih kapitalnih dobitaka, niti postoji mogućnost velikih kapitalnih gubitaka. Nude veću zaštitu od rizika od instrumenata ostalih tržišta.

Kao što je već spomenuto u radu, na tržištu novca trguje se kratkoročnim vrijednosnicama, što upućuje da se najčešće trguje likvidnim instrumentima, iako ne mora biti tako u svakom slučaju, jer je likvidnost determinirana izdavateljem. Nadalje, likvidni instrumenti su oni koji se mogu brzo unovčiti, tj. pretvoriti u novac. Ta karakteristika je izrazito pozitivna u situacijama kad dolazi do inflacije. Iz toga se može zaključiti kako su zbog ročnosti manje izloženi pojedinim rizicima, poput valutnog i političkog.

Na tržištu novca trguje se instrumentima koji se nazivaju vrijednosnice. Njihova kupoprodaja, prema Novaku (2002), omogućava investitoru zaradu, a dužniku mogućnost trošenja. Njihov rok je do godinu dana; kratkoročne vrijednosnice predstavljaju dužnički instrument, a one se dijele prema izdavatelju na:

1. Državne vrijednosnice
2. Vrijednosnice središnje banke – blagajnički zapisi
3. Vrijednosnice banaka – certifikati o depozitu, bankarski akcepti i blagajnički zapis poslovne banke
4. Vrijednosnice poduzeća – komercijalni zapisi.

Također, Novak (2002) navodi kako se na razvijenim financijskim tržištima javljaju državne obveznice koje se dijele na kratkoročne državne obveznice, mjenice ministarstva financija te trezorske zapise Ministarstva financija. One su visoko likvidne, vrlo sigurne, a prinos im je najniži.

Kratkoročnim državnim obveznicama se na razvijenim financijskim tržištima trguje na sekundarnom tržištu.

Mjenice Ministarstva financija imaju rok dospijeaća od 15 dana do godinu dana te se prodaju uz diskont. Novak (2002) navodi kako prodavanje uz diskont znači da vlasnik prodaje mjenicu uz diskont, a kupac na dan dospijeaća naplati nominalnu vrijednost. Njezin prinos ovisi o porastu cijene koji se događa između dana izdavanja i datuma dospijeaća.

„Trezorski zapisi Ministarstva financija su kratkoročni vrijednosti papiri koji investitoru plaćaju kuponsku kamatnu stopu koja se obično plaća polugodišnje“ (Novak,2002: 208).

Mishkin i Eakins (2019) navode kako su trezorski zapisi bezrizični, a njihove kamatne stope najniže su u gospodarstvu. Baš iz tog razloga, trezorski zapisi služe za privremeno čuvanje viška sredstava. Kao što je navedeno, bezrizični su jer ne nose rizik neizvršenja obveze. Razlog tome je što država može na jednostavan način tiskati nove trezorske zapise i ukoliko ostane bez novca. Autori navode kako je tržište trezorskih zapisa duboko, tj. sadrži mnogo različitih kupaca i prodavatelja te je likvidno jer se vrijednosni papiri mogu brzo kupiti i prodati, uz niske troškove transakcije.

Kamatna stopa koja se pojavljuje na tržištu novca naziva se eskontna stopa. Ona se smatra konačnom, a zaračunava se depozitnim institucijama. Nju zaračunava središnja banka.

Novak (2002), blagajničke zapise opisuje kao kratkoročne vrijednosne papire središnje banke preko kojih središnja banka provodi monetarnu politiku. Pomoću njih se kontrolira ukupan novac u optjecaju te se utječe na likvidnost nacionalnog gospodarstva. Oni se prodaju uz diskont.

Prema istom autoru, certifikati o depozitu pripadaju kratkoročnim vrijednosnicama koje su izdane od strane depozitnih institucija, a predstavljaju depozite u instituciji koja je izdala te vrijednosnice. Certifikati o depozitu su za depozitnu instituciju novčana obveza, dok vlasniku predstavljaju imovinu.

Također, isti autor navodi kako bankarski akcepti predstavljaju mjenicu koja je trasirana na banku akceptanta, a koja prihvaća obvezu da će isplaćivati mjenični iznos donosiocu na dan dospijea. U trenutku prihvaćanja mjenice od strane banke, mjenica za banku postaje obveza po računu, ali i tržišna vrijednosnica.

Blagajnički zapisi poslovne banke izdaje poslovna banka s ciljem prikupljanja sredstava koji joj nedostaju.

Komercijalni zapisi, prema Novaku (2002), predstavljaju najvažniji vrijednosni papir pomoću kojeg poduzeće pribavlja sredstva kako bi financiralo svoje zahtjeve.

Nasuprot tržištu novca, tržište kapitala koriste pojedinci i poduzeća koji su u potrazi za dugoročnim investicijama, a Olgic Draženović (2012) navodi kako se na tom tržištu obavlja zamjena štednje u investicije na dugi rok, a predstavlja alternativu ulaganju u realnu imovinu, poput nekretnina ili zlata. Tržište kapitala ima veliku važnost u globalnom razvoju te je institucionalno i zakonodavno uređeno. Prema Saunders i Cornett (2006) na tržištu kapitala trguje se dugoročnim vrijednosnim papirima, poput obveznica i hipotekarnih instrumenata te vlasničkim udjelima, poput dionica, s dospijecom koje je duže od godinu dana. Mishkin i Eakins (2019) kao glavne izdavatelje vrijednosnica na tržištu kapitala navodi vladu koja ih izdaje kako bi financirala svoj dug, dok lokalne vlasti izdaju vrijednosnice kako bi financirale investicijske projekte.

Olgic Draženović (2012) kaže da su za javni sektor, zaduživanjem na tržištu kapitala, prisutni niži troškovi financiranja, a isto tako se smanjuje rizik koji se odnosi na tradicionalno financiranje posredstvom banaka. Autorica navodi kako tržište kapitala za pojedince i investitore predstavlja profitabilnu ulagačku opciju, ali i zamjenu za bankovni depozit.

Mishkin i Eakins (2019) ističu da su obveznice vrijednosni papiri koji predstavljaju dug izdavatelja prema ulagaču. Dakle, izdavatelj obveznice je dužan platiti određeni iznos na određeni datum, uz periodičnu isplatu kamate, a izdavatelj po dospijeću plaća nominalnu vrijednost obveznice.

Tržište vrijednosnih papira odvija se na primarnom i sekundarnom tržištu. Kao što je već spomenuto, primarna tržišta su ona inicijalna, gdje se nude novi vrijednosni papiri.

Veselica (1999) zaključuje kako su primarna tržišta namijenjena vrijednosnim papirima koji dosad nikad nisu bili emitirani, a glavna funkcija tih tržišta je povećanje financijskog kapitala zbog novih investicija. S druge strane, sekundarna tržišta su ona na kojima se odvija trgovanje prethodno izdanim vrijednosnim papirima, a njihova je glavna funkcija održavanje likvidnosti konvertiranjem financijskih instrumenata u gotovinu. No, autori navode kako postoji povezanost primarnog i sekundarnog tržišta, na način da, ukoliko rastu cijene vrijednosnih papira na sekundarnom tržištu dolazi do porasta cijena na primarnom i obrnuto.

Mishkin i Eakins (2019) navode da na sekundarnom tržištu postoje dvije vrste trgovanja:

- 1) Organizirane burze
- 2) Izvanburzovna tržišta (OTC¹).

Organizirana burza je mjesto gdje trguju samo ovlaštteni trgovci. Strogo je formalizirana te postavlja stroge zahtjeve poduzećima koji žele kotirati svoje vrijednosne papire. Transparentnost na burzi vrlo je visoka.

S druge strane, OTC tržišta nemaju određeno, fizičko mjesto trgovanja, već se odvijaju elektronski. Nije strogo formalizirano, a Olgić Draženović (2012) navodi kako se radi o dilerskim tržištima. Također navodi kako dileri na OTC drže zalihe vrijednosnih papira te u svakom trenutku jamče kupnju i prodaju tih papira po kotiranim cijenama.

Sudionici na tržištu kapitala u RH su ulagatelji u financijske instrumente, izdavatelji vrijednosnih papira i ostalih financijskih instrumenata, posrednici, Zagrebačka burza d.d. te Središnje klirinško deponitarno društvo d.d. Zagreb.

¹ engl. *Over The Counter*

2.1.2.2. *Financijske institucije*

Mishkin i Eakins (2019) navode kako su financijski sustavi vrlo složeni te da uključuju različite institucije: banke, osiguravajuća društva, investicijske fondove, i slično.

„Financijske institucije specijalizirana su poduzeća koja svojim svakodnevnim djelovanjem prikupljaju novčana sredstva, usmjeravaju ih u financijske plasmane i obavljaju financijske usluge, omogućavajući razmjenu novčanih sredstava između sudionika financijskih tržišta“ (Leko i Stojanović, 2018: 33). Olgić Draženović (2012) tvrdi kako financijske institucije sudjeluju u povećanju ekonomske efikasnosti i pomažu prevladati nedostatke u izravnom financiranju putem financijskih tržišta. Saunders i Cornett (2019) ističu kako je zadatak financijskih institucija kanaliziranje sredstava od strana koje imaju višak sredstava prema stranama koje imaju manjak sredstava.

Bez prisustva financijskih institucija, razmjena sredstava između sektora ponude i sektora potražnje, bila bi onemogućena, ili vrlo niska. Može se zaključiti kako su financijske institucije zapravo financijski posrednici koji imaju različite funkcije u neizravnom prijenosu sredstava.

Leko i Stojanović (2018) objašnjavaju razliku između financijskih institucija i ostalih nefinancijskih poduzeća. Financijske institucije posluju s nematerijalnom financijskom imovinom. Kao osnovne djelatnosti financijskih institucija autori navode:

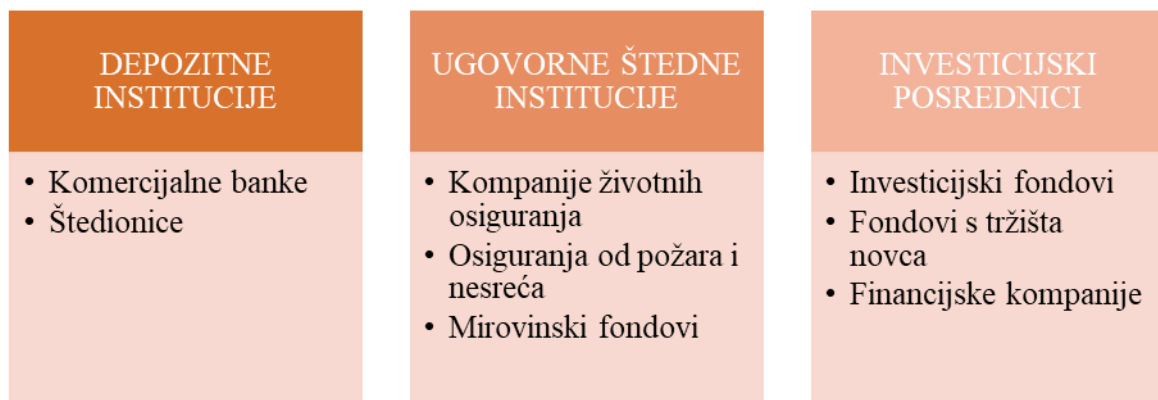
1. Poslove novčanog posredovanja, a u bilanci financijskih institucija nalaze se financijske obveze i potraživanja.
2. Pomoćne – neposredničke novčane poslove koji su povezani s financijskim posredovanjem, s tim da u bilanci financijske institucije nema financijskih obveza i potraživanja.

Prema navedenim autorima, financijske institucije imaju važnu ulogu u direktnom i indirektnom financiranju. U direktnom financiranju su u ulozi zastupnika koji povezuje suficitne i deficitne jedinice, dok u indirektnom financiranju predstavljaju financijske posrednike ili intermedijare. Autori također navode kako je glavni posao financijskih posrednika prikupljanje novčanih sredstava na način da preuzimaju tuđe financijske obveze, tj. oročene novčane depozite, depozite na transakcijskim računima i slično. Financijskim posrednicima financijske obveze čine velik dio izvora sredstava, a financijska poluga kod njih je viša nego kod nefinancijskih poduzeća. Prikupljena sredstva plasiraju odobrenjem kredita, ulaganjem u vrijednosnice ili u zgrade, opremu i druge oblike imovine. Ivanović (1994) navodi kako

financijski posrednici služe za rješavanje problema koji se mogu pojaviti pri izravnom financiranju. Autor također kaže kako su financijski posrednici važni za gospodarstvo jer je njihov zadatak pretvoriti potraživanja jedinica s novčanim deficitom u željene oblike od jedinica s novčanim suficitom. Njihov posao je nuditi proizvode kad ih mogu prodati po cijenama kojima bi se mogli pokriti svi troškovi proizvodnje.

Isto tako, transakcijski troškovi predstavljaju velike probleme na financijskim tržištima, a uloga financijskih posrednika jest njihovo smanjivanje. Nadalje, omogućuju financijske pogodnosti po nižim cijenama od raznih drugih posrednika.

Također, financijske institucije razlikuju se prema karakteristikama, a najčešća podjela je na depozitne institucije, ugovorne institucije i investicijske institucije (Slika 1).

Slika 1. Podjela financijskih institucija

Izvor: Izrada autora prema Maričiću (2020)

Novak (2002) navodi kako depozitne institucije najveći dio svojih sredstava za zajmove prikupljaju iz depozita. U depozitne institucije ubrajaju se štedionice, kreditne ili potrošačke zadruge, kreditne unije, stambene štedionice ili stambena društva i slično. Kao najvažniji financijski posrednici ističu se komercijalne banke.

Ugovorne štedne institucije privlače sredstva ponudom ugovora kojim se ugovaratelj štiti od rizika.

Maričić (2020) navodi kako ovi posrednici dobivaju novac na temelju dugoročnih ugovora. Djeluju na tržištu kapitala, a njihovi instrumenti najčešće su dugoročne obveznice i dionice. Nemaju problem s upravljanjem likvidnošću jer imaju stabilne priljeve novca zbog ugovora. U ugovorne štedne institucije pripadaju kompanije životnih osiguranja, osiguranja od požara i nesreća te mirovinski fondovi. Kompanije životnih osiguranja emitiranjem policia prikupljaju

novac koji dalje investiraju u obveznice i dionice. Osiguranja od požara i nesreća prodaju zaštitu u slučaju navedenih događaja, a novac prikupljaju putem premija ili zadržane dobiti, i novih emisija dionica. Novac se investira u dionice i obveznice, a moraju imati likvidniju strukturu imovine od ostalih jer je gubitak imovine teže predvidjeti od gubitka života. Mirovinski fondovi novac najčešće ulažu u dionice i obveznice. Autor kao prednosti investicijskih institucija navodi niže transakcijske troškove, financijsku ekspertizu, stručnu upravu fondova te diversifikaciju sredstava. Investicijske institucije su: uzajamni (investicijski) fondovi, fondovi tržišta novca i financijske kompanije. Uzajamni (investicijski) fondovi kupuju diversificirane portfelje sredstvima koje su prikupili od različitih ulagača. Dije se na otvorene i zatvorene, a razlika između navedenih fondova je što otvoreni fondovi mogu izdavati dodatne emisije udjela po želji, dok zatvoreni fondovi to ne mogu, jedino mogu prodati dionice nekom drugom investitoru. Fondovi zarađuju na zaračunatim provizijama. Autor također navodi kako fondovi tržišta novca izdaju dionice, koje su depoziti koji donose kamate. Djeluju udruživanjem sredstva štediša i ulažu ih u komercijalne papire i slično.

Financijske kompanije nabavljaju novac emitiranjem komercijalnih papira ili dionica. Dobivenim novcem izdaju male kredite poduzećima ili pojedincima, a prisutan je i veći potencijalni rizik kod njihovih klijenata, nego kod klijenata banaka te zaračunavaju više kamate na kredite. Dije se u tri kategorije (Maričić, 2020):

1. Prodajne financijske korporacije
2. Potrošačke financijske korporacije
3. Poslovne financijske korporacije.

Autor navodi kako su prodajne financijske korporacije vezane uz velike korporacije kako bi financirale prodaju roba tih kompanija. Potrošačke financijske korporacije financiraju svoja dobra izdavanjem kredita domaćinstvima, dok poslovne financijske korporacije izdaju kredite poduzećima kako bi otkupili njihove račune kupaca uz diskont. One također kupuju skupe proizvode te ih iznajmljuju poduzećima. Financijski posrednici u svom poslovanju susreću se s različitim vrstama rizika, a to su: kamatni rizik, tečajni rizik, tržišni rizik, kreditni rizik, rizik likvidnosti, izvanbilančni rizik, tehnološki rizik, rizik zemlje i rizik insolventnosti. Sve navedene institucije imaju aktivnu koja je podložna nekoj vrsti rizika. Rizik s kojim se susreće financijska institucija, ukoliko je prisutna neusklađenost dospjeća aktive i pasive, naziva se *kamatni rizik*. *Tečajni rizik* odnosi se na tečajne promjene koje će utjecati na vrijednost aktive i pasive tih institucija u inozemstvu. *Tržišni rizik* javlja se ukoliko dođe do promjena u kamatnim stopama, tečajevima i slično. *Kreditni rizik* jest rizik da obećani priljevi od kredita i

vrijednosnica neće biti isplaćeni u potpunosti. *Rizik likvidnosti* javlja se ukoliko dođe do porasta povlačenja pasive koja zahtijeva likvidaciju aktive. *Izvanbilančni rizik* je rizik koji nastaje kao rezultat aktivnosti koje su povezane s aktivom i pasivom, poput trgovanja financijskim instrumentima, zaradom od naknada i prodajom kredita. *Tehnološki rizik* je rizik koji se javlja u slučaju da tehnološka ulaganja ne utječu na smanjenje troškova. Operativni rizik odnosi se na rizik da će tehnologija ili sustav podrške loše funkcionirati. *Rizik zemlje* predstavlja rizik neisplate od strane stranih dužnika, ukoliko se budu uplitala strane valde, a *rizik insolventnosti* jest rizik koji se odnosi na nedovoljnost kapitala za pokrivanje pada vrijednosti aktive.

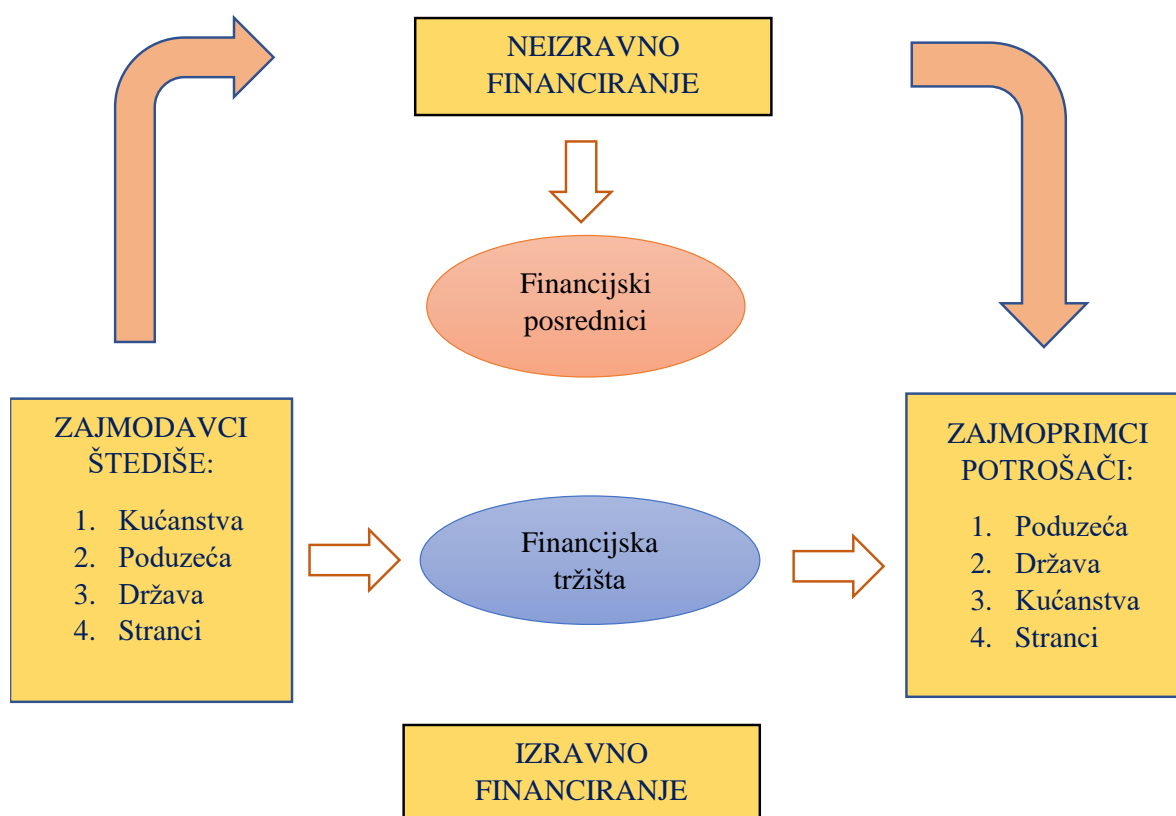
2.1.2.3. *Financijski instrumenti*

Kao što je već rečeno, financijski posrednici vrše prijenos novčanih viškova na financijskom tržištu. Taj prijenos obavlja se primjenom financijskih instrumenata. Financijski instrumenti imaju ulogu dokaznih isprava da postoje financijska potraživanja i obveze. Leko i Stojanović (2018) navode kako su financijski instrumenti sredstva kojima se prenosi kupovna moć, vrši alokacija novčanog kapitala te disperzija rizika. Kad investitori kupe financijske instrumente, oni stječu financijska potraživanja. Financijsku imovinu na financijskom tržištu čini skup financijskih instrumenata. Na početku su bili u obliku dvostranih ugovora, ali u današnje vrijeme se sve više pojavljuju u elektroničkom obliku te predstavljaju nematerijalnu imovinu. Ukoliko se kupi neki financijski instrument, dolazi do zamjene novca za drugi oblik kojim se osigurava veći prinos.

U financijske instrumente ubrajaju se depoziti, dionice, obveznice, ali u zadnje vrijeme stvoreni su i novi financijski instrumenti kako bi se zadovoljile potrebe investitora i financijskih tržišta. U Godišnjem izvješću za 2020. godinu, HAMAG BICRO, navodi kako financijski instrumenti predstavljaju najučinkovitije načine kojima se koriste financijski resursi kako bi se poticalo malo i srednje poduzetništvo.

2.1.3. Transfer sredstava u okviru financijskog sustava

Financijska tržišta predstavljaju tržišta na kojima se izvršava razmjena financijskih instrumenata za novac. Prema Mishkin i Eakins (2019) financijska tržišta služe kako bi usmjeravala sredstva od kućanstava ili poduzeća, tj. svih onih koji su uštedjeli određenu svotu novca te koje su u novčanom suficitu prema onima koji nemaju dovoljno sredstava, a žele trošiti više od svog dohotka. Financijski sustav služi za olakšanje transfera slobodnih novčanih sredstava. Tijek sredstava kroz financijski sustav prikazan je slikom 2.

Slika 2. Tijek sredstava kroz financijski sustav

Izvor: Samostalna izrada autora prema Mishkin i Eakins (2019)

Prema Novaku (2002), postoje tri vrste financiranja financijskog sustava. Prva vrsta je direktno financiranje. Mishkin i Eakins (2019) navode kako u izravnom financiranju oni koji su u novčanom deficitu, tj. zajmoprimci, posuđuju sredstva izravno od onih koji su u novčanom suficitu, tj. zajmodavci, prodajom vrijednosnica, tj. financijskih instrumenta. Ivanović (1994) navodi kako izravno financiranje povećava efikasnost financijskog sistema, ali negativna strana ovakvog financiranja jest što postoji mogućnost da vrsta novčanih sredstava koju zajmodavci nude možda neće odgovarati zajmoprimcima. Isto tako, autor navodi kako je izravno financiranje vrlo prisutno na financijskom tržištu te da ga karakterizira prodaja na veliko, a zajmodavci su osobe koje su upoznate sa situacijama na financijskom tržištu.

Druga vrsta financiranja, navodi Novak (2002), je poludirektno financiranje, koje uključuje brokere i dilere kako bi povezali pojedince s novčanim suficitom s onima koji su u deficitu. Tim povezivanjem dolazi do smanjivanja informacijskih troškova. Brokери i dileri u ovom slučaju djeluju kao financijski posrednici te na sebe preuzimaju rizike kupujući vrijednosnice.

Oni se nadaju da će te vrijednosnice moći prodati po većoj cijeni, ali se isto tako izlažu riziku da će ta cijena biti manja od kupovne, ukoliko im padne vrijednost.

Treća vrsta financiranja je neizravno financiranje, koje prevladava u većini zemalja. Neizravno financiranje karakterizira to da financijski posrednici posuđuju sredstva od zajmodavaca štediša te ih koriste kako bi dali zajmove zajmoprimcima potrošačima. Novak (2002) navodi kako financijski posrednici djeluju potpunije od brokera i dilera te da oni izdaju svoje vrijednosnice i od uzimatelja zajmova uzimaju primarne vrijednosnice.

Kunac (2018) navodi kako zemlje u kojima dominira neizravno financiranje imaju bankovno orijentiran financijski sustav, nasuprot onima koje se oslanjaju na financijska tržišta te imaju tržišno-orijentiran financijski sustav. Kao i u većini zemalja Europe, tako i u RH prevladava bankovno-orijentiran financijski sustav.

2.2. Depozitne institucije

Uloga depozitnih institucija u nacionalnoj ekonomiji je velika jer one predstavljaju glavne kreditore te su izvor likvidnosti. Depozitne institucije dijele se na banke, štedne banke, kreditne unije, stambene štedionice te institucije za elektronički novac.

2.2.1. Općenito o depozitnim institucijama

Depozitne financijske institucije, prema Olgić Draženović (2012), su one čija je zadaća prikupljati sredstva primanjem novčanih depozita i njihovim plasiranjem u obliku kredita. Nerijetko ih nazivaju i depozitno-kreditne institucije, ukoliko su im u pasivi najvažnije obveze po primljenim depozitima, a u aktivni potraživanja po odobrenim kreditima. Prema Hrvatskoj narodnoj banci (2015), kreditne institucije su „institucije kojima je Hrvatska narodna banka izdala odobrenje za rad u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, a čija je djelatnost primanje depozita ili ostalih povratnih sredstava od javnosti te odobravanje kredita za vlastiti račun. Kreditna institucija u Hrvatskoj može se osnovati kao banka, štedna banka ili stambena štedionica“ (Hrvatska narodna banka, 2015). Vrlo su važne za financijski sustav jer sudjeluju u procesu multiplikacije novca i to putem sekundarne emisije jer među svojim obvezama imaju depozite koji su raspoloživi na prvi zahtjev vlasnika te mogu biti upotrijebljeni kao sredstvo plaćanja. Maričić (2020) navodi kako su depozitne institucije u pravilu najrašireniji financijski posrednici te da se bave emitiranjem tekućih i štednih depozita. Navedeni autor također navodi kako njihovi depoziti nemaju tržišni rizik. Isto tako, depozitne institucije koriste depozite kako bi davale kredite i kupovale vrijednosnice.

Maričić (2020) navodi četiri ekonomske funkcije depozitnih institucija:

1. Transmisija monetarne politike
2. Dodjela kredita
3. Međugeneracijski prijenos ili posredovanje u vremenu
4. Usluge plaćanja.

Isti autor tvrdi kako ulogu transmisije monetarne politike nose komercijalne banke, jer nude depozite koji predstavljaju važnu komponentu ponude novca, koja utječe na stopu inflacije. Mjere monetarne politike preko banaka utječu na ostatak financijskog sektora i ekonomiju.

Društvo od depozitnih institucija uzima kredite, tj. one mu predstavljaju način financiranja potreba.

Prema navedenom autoru, funkcija međugeneracijskog prijenosa ili posredovanja u vremenu očituje se u tome što je sposobnost štediša da prenesu sredstva iz mladosti u starost vrlo bitna za dobrobit društva. Iz tog razloga dolazi do poticanja ulaganja u mirovinske fondove i životna osiguranja kroz porezne olakšice ili subvencije.

Usluga plaćanja odnosi se na to da depozitne institucije osiguravaju usluge plaćanja i time doprinose ekonomiji, a te usluge obuhvaćaju naplate čekova i elektroničko plaćanje.

2.2.2. Banke

Leko i Stojanović (2018) navode kako poslovne banke imaju dugu povijest te su se razvijale u različitim uvjetima. Banke zapravo zamjenjuju pojam financijskih institucija. Maričić (2020) navodi kako su banke najvažnije od svih depozitnih institucija, imaju neograničene mogućnosti odobravanja poslovnih zajmova, te im je dozvoljeno izdavati tekuće račune. Leko i Stojanović (2018) govore kako su banke institucije koje primaju novčane depozite od najšire javnosti te im je to temeljna odrednica. Niti jednoj drugoj instituciji nije dozvoljena ta funkcija, osim štednim depozitnim institucijama koje primaju depozite od stanovništva.

Nad bankama se svugdje vrše monetarne kontrole jer one kreiraju novac te ih to razlikuje od svih ostalih novčarskih institucija na financijskom tržištu. Leko i Stojanović (2018) navode kako banke u obvezama u pasivi imaju depozite u funkciji štednje, a onda ih putem kredita i drugih plasmana samo usmjeravaju prema drugim subjektima. Isto tako, u pasivi se nalaze i depoziti na žiro, tekućim i čekovnim računima, koji su temelj emisijske funkcije banaka jer se putem njih kreira novac, na način da vode transakcijske račune i multipliciraju depozite. Već je

navedeno kako banke prikupljaju sredstva primanjem depozita, potom ta sredstva plasiraju dalje u obliku kredita te je odobravanje kredita druga karakteristika banaka. U treću karakteristiku ubraja se obavljanje platnog prometa. Banke su institucije platnog prometa jer komitentima vode transakcijske račune na kojima je depozitni novac i preko njih za vlasnike obavljaju svakodnevna plaćanja. U današnje vrijeme sve je više bezgotovinskih plaćanja, a ona se obavljaju preko računa koje druge institucije nemaju pravo voditi. Iz tog su razloga banke institucije platnog prometa.

Navedeni autori navode kako je posljedica brzih promjena u financijskom sektoru ukidanje razlika između banaka i drugih štednih depozitnih institucija. Kao i banke, i štedionice, kreditne zadruge, hipotekarne banke, poštanske štedionice, primaju depozite, odobravaju kredite, obavljaju platni promet i vode transakcijske račune klijenata. Iz tog razloga se ove sve institucije nazivaju kreditne institucije.

Osnovne financijske usluge koje obavljaju kreditne institucije su:

- „1) Primanje depozita ili drugih povratnih sredstava,
- 2) Odobravanje kredita i zajmova, uključujući potrošačke kredite i zajmove, hipotekarne kredite i zajmove te financiranje komercijalnih poslova (uključujući *forfeiting*),
- 3) Otkup potraživanja s regresom ili bez njega (*factoring*),
- 4) Financijski najam (*leasing*),
- 5) Izdavanje garancija ili drugih jamstava,
- 6) Trgovanje za svoj račun ili za račun klijenta:
 - a) instrumentima tržišta novca,
 - b) prenosivim vrijednosnim papirima,
 - c) stranim sredstvima plaćanja uključujući mjenjačke poslove,
 - d) financijskim ročnicama i opcijama,
 - e) valutnim i kamatnim instrumentima
- 7) Platne usluge
- 8) Prikupljanje podataka, izrada analiza i davanje informacija o kreditnoj sposobnosti pravnih i fizičkih osoba

- 9) Izdavanje i upravljanje instrumentima plaćanja,
- 10) Iznajmljivanje sefova,
- 11) Posredovanje pri sklapanju poslova na novčanom tržištu,
- 12) Sudjelovanje u izdavanju i pružanje usluga vezanih uz izdavanje financijskih instrumenata
- 13) Savjetovanje i upravljanje imovinom klijenata
- 14) Poslovi skrbništva nad financijskim instrumentima i usluge vezane uz skrbništvo nad financijskim instrumentima,
- 15) Savjetovanje u pogledu strukture kapitala, poslovne strategije i sličnih pitanja kao i pružanje usluga koje se odnose na poslovna spajanja, stjecanje dionica i poslovnih udjela u drugim društvima,
- 16) Izdavanje elektroničkog novca,
- 17) Investicijske i pomoćne usluge i aktivnosti.“ (Zakon o kreditnim institucijama: NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/20, 151/22: članak 8: stavak 1)

Leko i Stojanović (2018) navode kako su najvažnije obveze u pasivi banaka obveze po primljenim depozitima, a one čine 50 % imovinske bilance. Isto tako, banke ulažu u niskorizične, niskoprinosne, ali visoko likvidne zadužnice, s ciljem održavanja likvidnosti.

Regulacija banaka

Prema HNB-u (2020), Hrvatska narodna banka središnja je banka Republike Hrvatske i njezin je osnovni cilj održavanje stabilnosti cijena. Sastavni je dio Eurosustava te Europskog sustava središnjih banaka. Ona brine o stabilnosti financijskog sustava u cjelini, tako što analizira sistemske rizike koji mogu dovesti do poremećaja u stabilnosti financijskog sustava te donosi mjere kako bi te rizike ublažila ili spriječila.

HNB (2020) nadalje navodi kako je funkcija HNB-a upravljanje svojim međunarodnim pričuvama i financijskom imovinom. Isto tako, ona daje i oduzima odobrenja i suglasnosti te uređuje poslovanje kreditnih institucija i kreditnih unija. Također, zadužena je za superviziju i nadzor kreditnih institucija, kako bi se očuvala stabilnost bankovnog sustava, a on je glavni dio financijskog sustava. Uspostavljen je bonitetni regulatorni okvir bankovnog sustava u RH, kako bi se uspostavile odgovornosti i pravila za upravljanje rizicima, količinu kapitala i slično. Zadaća HNB-a je provoditi superviziju bankovnog

sustava te provjeriti posluju li kreditne institucije prema zakonima. U RH ima ulogu fiskalnog agenta, a u ostvarivanju svog cilja samostalna je i neovisna. Funkcijska neovisnost odnosi se na definiranje cilja i samostalnost u odabiru mjera i instrumenata kako bi se taj cilj ostvario. Institucionalna neovisnost podrazumijeva donošenje odluka neovisno o drugim institucijama, dok osobna neovisnost znači da HNB štiti svoje dužnosnike od vanjskih pritisaka, isključuje sukobe interesa i slično. Zadnja, financijska neovisnost podrazumijeva autonomno pribavljanje financijskih sredstava.

Leko i Stojanović (2018) navode kako se regulacijom banaka može utjecati i na strukturu bankovnog sektora, tako što se utječe na broj banaka, na njihovu veličinu, teritorijalnu rasprostranjenost i vlasničku strukturu. Također, postoji mogućnost favoriziranja određene banke i povećanja konkurentnosti bankovnog sektora. Navedeni autori tvrde kako se regulacijom može utjecati na uspješnost poslovanja banaka i na njihovu konkurentnost u odnosu na druge i to kroz određene poslove koje će banka obavljati, što ju može činiti manje ili više privlačnom nekim klijentima. Isto tako, regulacijom se određuje kakve će rizike određena banka preuzeti čime se utječe na strukturu bilance banke, veličinu i strukturu njenih prihoda i rashoda te na profitabilnost.

2.2.3. Štedne banke

Prema Batinić (2010), štedne banke vrsta su kreditnih institucija koje su se u RH pojavile kasnije od običnih banaka. Pojavljuju se na financijskom tržištu kako bi se osigurala potreba za likvidacijom štedno-kreditnih zadruga. Isto kao i kod banaka, štedne banke pružaju bankovne usluge, odnosno primaju depozite te odobravaju kredite iz istih sredstava. Naravno, naplaćuju svoju uslugu te na taj način ostvaruju dobit. Razlika između banaka i štednih banaka je ta što su štedne banke ograničene u svom poslovanju, dok banke imaju širi spektar poslova koje smije obavljati. Naime, štedne banke ne smiju pružati usluge factoringa, financijskog najma i platnog prometa s inozemstvom. Isto tako, ne smiju poslovati s inozemstvom, niti imati podružnice u inozemstvu. Također, prema HNB, štedna banka koja ima namjeru poslovati kao banka, mora dobiti odobrenje za rad od strane HNB. Za njeno osnivanje potreban je manji inicijalni kapital nego kod banke (8 milijuna kuna). U RH u 2023. godini postoji samo jedna štedna banka, Tesla štedna banka d.d., koja je u stečaju.

2.2.4. Kreditne unije

Prema Zakonu o kreditnim unijama (141/06, 25/09, 90/11), ona predstavlja financijsku instituciju koja je dobila odobrenje za rad od HNB, a ima sjedište u RH.

Leko i Stojanović (2018) navode kako su kreditne unije neprofitne institucije koje su u vlasništvu članova koji ih osnivaju. Glavni motiv osnivanja jest pružiti jeftin financijski servis onim građanima koji imaju niže prihode, a kojima banke ne pružaju te servise na zadovoljavajuće načine. Pošto su neprofitne, glavni cilj nije ostvarivanje dobiti, već ostvarivanje interesa članova te im daju niže kamatne stope na kredite, a više na depozite. Nadalje, kreditne unije stvaraju zaposlenici određenog poduzeća, stanovnici sela i slično.

U nekim državama ove kreditne unije su vrlo popularne te okupljaju veliki krug štediša. Njihov broj članova raste, a Leko i Stojanović (2018) navode kako je u 109 zemalja registrirano 68.000 kreditnih unija, a najviše ih je u Africi, Aziji i Sjevernoj Americi. Prema HNB (2023), poslovi koje kreditna unija smije obavljati su:

- 1) Primanje novčanih depozita članova kreditne unije u domaćoj valuti
- 2) Odobravanje kredita članovima kreditne unije u domaćoj valuti
- 3) Primanje novčanih depozita od sindikata i obrtničkih komora
- 4) Primanje bespovratnih sredstava od međunarodnih institucija
- 5) Obavljanje platnog prometa i mjenjačkih poslova za članove kreditne unije
- 6) Dodjeljivanje novčane pomoći članovima kreditne unije
- 7) Davanje jamstva za obveze članova kreditne unije u domaćoj valuti.

Nadalje, prema HNB (2023), može ju osnovati najmanje 30 osoba, a poslovanje kreditne unije ograničeno je na njene članove. Također, mogu ju osnovati samo trgovci pojedinci i obrtnici koji imaju sjedište u RH te fizičke osobe koje imaju prebivalište u RH, a koje imaju zajedničke interese poslovanja. Može biti osnovana prema načelu zaposlenja, načelu zanimanja ili profesije te prema teritorijalnom načelu. Djeluju u više od 100 zemalja, a njihovo tržište najrazvijenije je u SAD-u, Kanadi i Južnoj Koreji, Velikoj Britaniji, Irskoj i Litvi.

U 2022. godini u RH djelovalo je 16 kreditnih unija, bez onih u stečaju. Popis kreditnih unija u RH prikazan je tablicom 1.

Tablica 1. Popis kreditnih unija u Republici Hrvatskoj

1. ABC kreditna unija, Sisak
2. Kreditna unija Apoen, Valpovo
3. Kreditna unija Dukat, Viškovo
4. Kreditna unija Euro
5. Kreditna unija Fedelta, Split
6. Kreditna unija Gama, Zagreb
7. Kreditna unija Jamstvo, Županja
8. Kreditna unija Libertina, Čakovec
9. Kreditna unija Marjan, Split
10. Kreditna unija Noa, Osijek
11. Kreditna unija Sjenica, Čakovec
12. Kreditna unija Zagreb, Zagreb
13. Štednokred kreditna unija, Zagreb
14. Vrbovečka kreditna unija, Vrbovec
15. Zagorska kreditna unija, Zabok
16. Zanatska kreditna unija, Križevci

Izvor: Izrada autora prema podacima HNB (2022).

2.2.5. Stambene štedionice

Stambene štedionice su štedno-kreditne institucije, a Leko i Stojanović (2018) navode kako su posebno razvijene u Njemačkoj i Velikoj Britaniji.

Tepuš (2002) navodi kako stambena politika i kvaliteta stanovanja imaju velik utjecaj u socijalnoj politici svake razvijene zemlje. Kako bi stanovništvo riješilo stambeni problem na lakši način, donesen je Zakon o stambenoj štednji i državnom poticanju stambene

štednje, a on stupa na snagu 1. siječnja 1998. godine. Posljedica donošenja tog Zakona jest osnivanje stambenih štedionica. Prema tom Zakonu, „stambene štedionice su kreditne institucije koje se osnivaju i posluju prema odredbama Zakona o kreditnim institucijama, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano.“ (Zakon o stambenoj štednji i državnom poticanju stambene štednje: 109/97, 117/97, 76/99, 10/01, 92/05, 21/10, 15/13, 139/13, 151/14, 110/15).

Prema Tepušu (2002), stambene štedionice u RH imaju dvije faze razvoja: prva u kojoj nije bila omogućena stambena štednja sa zaštitnom monetarnom klauzulom te druga, koja počinje 8. srpnja 1999., kad je klauzula odobrena. Naime, stanovništvo RH nije pristajalo na ugovore o stambenoj štednji bez zaštite monetarnom klauzulom, iz razloga što su se brinuli za vrijednost uplaćenih sredstava. Nakon odobrenja ugovaranja stambene štednje sa zaštitom monetarnom klauzulom, dolazi do povećanja prikupljenih štednji u stambenim štedionicama.

Tijekom 2000. godine stambene su štedionice odobravale stambene kredite po najpovoljnijim kreditnim uvjetima za stanovništvo, odnosno, davale su kredite po najpovoljnijim kamatnim stopama. Osnivači stambenih štedionica su banke, a prema Ministarstvu financija RH (2023), RH iz državnog proračuna odobrava poticajna sredstva za stambene štediša stambenim štedionicama. U Hrvatskoj trenutno posluje jedna stambena štedionica, Wüstenrot stambena štedionica d.d., Zagreb.

2.2.6. Institucije za elektronički novac

Prema Zakonu o elektroničkom novcu (64/18, 114/22), institucija za elektronički novac je pravna osoba koja je od nadležnog tijela dobila odobrenje za izdavanje elektroničkog novca. Isto tako prema navedenom Zakonu, elektronički novac predstavlja pohranjenu novčanu vrijednost koja se koristi za izvršavanje platnih transakcija u okviru zakona kojim se uređuje platni promet. Navedeni elektronički novac prihvaća fizička ili pravna osoba koja nije njegov izdavatelj, a ima novčano potraživanje prema izdavatelju elektroničkog novca.

Prema HNB (2023) i Registru pružatelja platnih usluga i izdavatelja elektroničkog novca, institucije za elektronički novac, njihovi zastupnici i podružnice su:

1. Hrvatski telekom d.d.
2. PBZ CARD d.o.o.
3. Erste Card Club d.o.o.

4. Aircash d.o.o.

5. PRIMEX PAYMENTS d.o.o.

Isto tako, u male institucije za elektronički novac ubraja se A1 Hrvatska d.o.o.

U današnje vrijeme kad se svjedoči čudima suvremene računalne tehnologije, utjecaj ovakvih institucija u RH nedvojbeno jača. Razlog tomu je sve veća uporaba elektroničkog novca i beskontaktnog plaćanja.

3. Metodologija rada

U ovom diplomskom radu korišteni su sekundarni izvori informacija, poput knjiga, časopisa, doktorskih disertacija, diplomskih radova i priručnika, te biltena.

Isto tako, rad se temeljio na prikupljanju podataka i analizi stručne i znanstvene literature, a koristile su se slijedeće metode:

1. Metoda analize
2. Metoda komparacije
3. Metoda deskripcije
4. Metoda klasifikacije
5. Statističko – ekonometrijska metoda

Metoda analize jest znanstvena metoda koja traži veze, uzrok i posljedicu te izvodi zaključke pomoću rastavljanja cjelovitog dijela na sastavne elemente. U ovom radu primijenjena je prilikom podjele financijskog sustava na njene sastavnice (financijska tržišta, financijske institucije, financijske instrumente i slično). Također, navedena metoda primijenjena je i u istraživačkom dijelu rada prilikom analize tablica i grafikona. Metoda komparacije upotrijebljena je pri uspoređivanju banaka i štednih banaka, uočavanju njihovih sličnosti ili različitosti. Isto tako, ova metoda upotrijebljena je u istraživačkom dijelu rada gdje su se uspoređivali brojevi podaci iz 2015., 2016. i 2017. godine. Nadalje, metoda deskripcije se odlikuje u opisima pojmova koje se istražuje, a u ovom radu primijenjena je prilikom opisivanja i definiranja osnovnih pojmova vezanih uz financijski sustav. Metoda klasifikacije primijenjena je pri rastavljanju financijskog sustava na sastavne dijelove te su se ti dijelovi klasificirali po kriterijima. Statistička metoda odnosi se na numeričko opisivanje podataka u istraživačkom dijelu rada.

Uzorak istraživačkog dijela rada bile su banke u razdoblju od 2015. do 2019. godine, jer se 2020. godine pojavljuje COVID-19 pandemija te se rad bazirao na razdoblje do pojave pandemije.

4. Analiza rada depozitnih institucija u razdoblju 2015.-2019. godina

U ovom poglavlju naveden je broj banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u navedenom razdoblju. Također, naveden je broj zaposlenika u ukupnom gospodarstvu i u bankarskom sektoru te udio depozitnih institucija u ukupnoj imovini financijskih posrednika, kao i udio imovine banaka u ukupnoj imovini depozitnih institucija. Nadalje, objašnjeni su ključni pokazatelji poslovanja: prinos na imovinu (ROA – engl. *Return on Assets*), prinos na kapital (ROE – engl. *Return on Equity*), udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima te stopa ukupnog kapitala. Isto tako, objasnili su se bonitetni podaci o poslovanju depozitnih institucija.

4.1. Broj banaka, štednih banaka i stambenih štedionica

Prema Biltenu o bankama br. 29, u RH tijekom 2015. godine postojalo je 27 banaka koje imaju odobrenje za rad (tablica 2), 1 štedna banka te 5 stambenih štedionica.

Tablica 2. Popis banaka 31. 12. 2015. godine

1. Banka Kovanica d.d., Varaždin
2. Banka splitsko-dalmatinska d.d., Split
3. BKS Bank d.d., Rijeka
4. Croatia banka d.d., Zagreb
5. Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka
6. Hrvatska poštanska banka d. d., Zagreb
7. Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., Zagreb
8. Imex banka d.d., Split
9. Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag
10. Jadranska banka d.d., Šibenik
11. Karlovačka banka d.d., Karlovac
12. KentBank d.d., Zagreb
13. Kreditna banka Zagreb d.d., Zagreb
14. OTP banka d.d., Split
15. Partner banka d.d., Zagreb
16. Podravska banka d.d., Koprivnica
17. Primorska banka d.d., Rijeka

18. Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb
19. Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb
20. Samoborska banka d.d., Samobor
21. Sberbank d.d., Zagreb
22. Slatinska banka d.d., Slatina
23. Soci�t� G�n�rale-Splitska banka d.d., Split
24. �tedbanka d.d., Zagreb
25. Vaba d.d. banka Vara�din, Vara�din
26. Veneto banka d.d., Zagreb
27. Zagrebačka banka d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2016). Bilten o bankama, broj 29.

Tesla štedna banka d.d. Zagreb jedina je štedna banka koja posluje na tržištu Republike Hrvatske od 2015. do 2017. godine, dok je nad tom štednom bankom otvoren stečajni postupak 2018. godine te nije uvrštena u podatke.

U razdoblju od 2015. do 2017. godine posluje istih 5 stambenih štedionica i one su navedene u tablici 3.

Tablica 3. Popis stambenih štedionica u razdoblju od 2015. do 2017. godine

1. HPB-Stambena �tedionica d.d., Zagreb
2. PBZ stambena štedionica d.d., Zagreb
3. Prva stambena štedionica d.d., Zagreb
4. Raiffeisen stambena štedionica d.d., Zagreb
5. Wüstenrot stambena štedionica d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2016). Bilten o bankama, broj 29.

Prema Biltenu broj 30, na kraju 2016. godine posluje 25 banaka, iz razloga što je Hypo Alpe-Adria-Bank d.d., Zagreb promijenila ime u Addiko Bank, BKS Bank d.d., Rijeka pripojena je BKS Bank AG, a nad Bankom splitsko-dalmatinskom d.d., Split otvoren je stečajni postupak (tablica 4).

Tablica 4. Popis banaka na datum 31.12.2016. godine

1. Addiko Bank d.d., Zagreb
2. Banka Kovanica d.d., Varaždin
3. Croatia banka d.d., Zagreb
4. Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka
5. Hrvatska poštanska banka d. d., Zagreb
6. Imex banka d.d., Split
7. Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag
8. Jadranska banka d.d., Šibenik
9. Karlovačka banka d.d., Karlovac
10. KentBank d.d., Zagreb
11. Kreditna banka Zagreb d.d., Zagreb
12. OTP banka d.d., Split
13. Partner banka d.d., Zagreb
14. Podravska banka d.d., Koprivnica
15. Primorska banka d.d., Rijeka
16. Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb
17. Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb
18. Samoborska banka d.d., Samobor
19. Sberbank d.d., Zagreb
20. Slatinska banka d.d., Slatina
21. Soci�t� G�n�rale-Splitska banka d.d., Split
22. Őtedbanka d.d., Zagreb
23. Vaba d.d. banka Varaŕdin, Varaŕdin
24. Veneto banka d.d., Zagreb
25. Zagrebačka banka d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2017). Bilten o bankama, br. 30

Prema Biltenu o bankama broj 31 u Hrvatskoj tijekom 2017. godine postoji 24 banaka koje imaju odobrenje za rad (tablica 5), 1 Őtedna banka te 5 stambenih Őtedionica. Vaba bank d.d., Zagreb mijenja ime u J&T banka d.d., Varaŕdin, kao Őto Soci t  G n rale-Splitska banka d.d.,

Split mijenja ime u Splitska banka d.d., Split. Također, broj se smanjio jer je u Štedbanci d.d., Zagreb pokrenut postupak redovne likvidacije.

Tablica 5. Popis banaka na dan 31.12.2017. godine

1. Addiko Bank d.d., Zagreb
2. Banka Kovanica d.d., Varaždin
3. Croatia banka d.d., Zagreb
4. Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka
5. Hrvatska poštanska banka d. d., Zagreb
6. Imex banka d.d., Split
7. Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag
8. J&T banka d.d., Varaždin
9. Jadranska banka d.d., Šibenik
10. Karlovačka banka d.d., Karlovac
11. KentBank d.d., Zagreb
12. Kreditna banka Zagreb d.d., Zagreb
13. OTP banka d.d., Split
14. Partner banka d.d., Zagreb
15. Podravska banka d.d., Koprivnica
16. Primorska banka d.d., Rijeka
17. Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb
18. Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb
19. Samoborska banka d.d., Samobor
20. Sberbank d.d., Zagreb
21. Slatinska banka d.d., Slatina
22. Splitska banka d.d., Split
23. Veneto banka d.d., Zagreb
24. Zagrebačka banka d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2018). Bilten o bankama, br. 31.

Iz tablice 6, u kojoj je prikazan popis banaka na dan 31.12.2018. godine, vidljivo je smanjenje broja banaka, i to za 3 banke, iz razloga što Kreditna banka Zagreb d.o.o., Zagreb mijenja ime u Agram banka d.d., Zagreb, Veneto banka d.d., Zagreb pripojena je Privrednoj banci Zagreb d.d., Zagreb, a Splitska banka d.d., Split pripojena je OTP banci d.d., Split.

Tablica 6. Popis banaka na dan 31.12.2018. godine

1. Addiko Bank d.d., Zagreb
2. Agram banka d.d., Zagreb
3. Banka Kovanica d.d., Varaždin
4. Croatia banka d.d., Zagreb
5. Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka
6. Hrvatska poštanska banka d. d., Zagreb
7. Imex banka d.d., Split
8. Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag
9. J&T banka d.d., Varaždin
10. Jadranska banka d.d., Šibenik
11. Karlovačka banka d.d., Karlovac
12. KentBank d.d., Zagreb
13. OTP banka d.d., Split
14. Partner banka d.d., Zagreb
15. Podravska banka d.d., Koprivnica
16. Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb
17. Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb
18. Samoborska banka d.d., Samobor
19. Sberbank d.d., Zagreb
20. Slatinska banka d.d., Slatina
21. Zagrebačka banka d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2019). Bilten o bankama, broj 32.

Iz tablice 7 vidljivo je kako se broj stambenih štedionica smanjio te u 2018. godini posluju 4 stambene štedionice. Razlog tome je što je Prva stambena štedionica d.d., Zagreb pripojena Zagrebačkoj banci d.d., Zagreb.

Tablica 7. Popis stambenih štedionica na dan 31.12.2018.

1. HPB-Stambena štedionica d.d., Zagreb
2. PBZ stambena štedionica d.d., Zagreb
3. Raiffeisen stambena štedionica d.d., Zagreb
4. Wüstenrot stambena štedionica d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2019). Bilten o bankama, broj 32.

Što se tiče 2019. godine, iz tablice 8 vidljivo je kako se broj banaka ponovno smanjio te u Republici Hrvatskoj krajem 2019. godine posluje 20 banaka jer je Jadranska banka d.d. pripojena Hrvatskoj poštanskoj banci d.d., Zagreb.

Tablica 8. Popis banaka na dan 31.12.2019. godine

1. Addiko Bank d.d., Zagreb
2. Agram banka d.d., Zagreb
3. Banka Kovanica d.d., Varaždin
4. Croatia banka d.d., Zagreb
5. Erste&Steiermärkische Bank d.d., Rijeka
6. Hrvatska poštanska banka d. d., Zagreb
7. Imex banka d.d., Split
8. Istarska kreditna banka Umag d.d., Umag
9. J&T banka d.d., Varaždin
10. Karlovačka banka d.d., Karlovac
11. KentBank d.d., Zagreb
12. OTP banka d.d.
13. Partner banka d.d., Zagreb
14. Podravska banka d.d., Koprivnica
15. Privredna banka Zagreb d.d., Zagreb
16. Raiffeisenbank Austria d.d., Zagreb
17. Samoborska banka d.d., Samobor
18. Sberbank d.d., Zagreb
19. Slatinska banka d.d., Slatina
20. Zagrebačka banka d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2020). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2019.

Tablica 9 prikazuje popis stambenih štedionica krajem 2019. godine, a iz tablice je vidljivo da se broj stambenih štedionica smanjio, jer je HPB – Stambena štedionica d.d. pripojena Hrvatskoj poštanskoj banci d.d., Zagreb.

Tablica 9. Popis stambenih štedionica na dan 31.12.2019. godine

1. PBZ stambena štedionica d.d., Zagreb
2. Raiffeisen stambena štedionica d.d., Zagreb
3. Wüstenrot stambena štedionica d.d., Zagreb

Izvor: Izrada autora prema HNB (2020). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2019.

4.2. Broj zaposlenika

Tablicom 10 prikazano je kretanje BDP-a te ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih osoba u RH od 2015. do 2019. godine.

Tablica 10. Prikaz BDP-a i ukupnog broja zaposlenih, i nezaposlenih osoba u RH tijekom 2015., 2016. i 2017., 2018. i 2019. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
BDP	1,60 %	2,90 %	2,80 %	2,60 %	2,90 %
Aktivno stanovništvo	1.642.474	1.632.279	1.599.465	1.671.122	1.683.719
Zaposleni	1.356.568	1.390.419	1.405.498	1.517.580	1.555.068
Nezaposleni	285.906	241.860	193.967	153.542	128.650
Zaposlenost u bankarskom sektoru	-1,70 %	-1,50 %	-0,06 %	-3,04 %	-1,54 %

Izvor: Izrada autora prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (2016., 2017., 2018., 2019., 2020). Godišnjak 2015., 2016., 2017., 2018., 2019.

Prema HNB-ovom Godišnjem izvješću za 2015. godinu, gospodarska se aktivnost tijekom 2015. godine povećava, a realni BDP se povećao za 1,6 % u odnosu na 2014. godinu. Tomu je najviše pridonio rast izvoza, dobra turistička sezona, rast osobne potrošnje, zakonske izmjene poreza na dohodak te smanjenje inflacije. Nadalje, povećava se zaposlenost, a rastu i neto plaće. HNB tijekom 2015. godine vodi ekspanzivnu monetarnu politiku te nastavlja održavati stabilnost tečaja kune prema euru. Posljedica toga bila je visoka likvidnost monetarnog sustava.

Unatoč tome, imovina banaka se u 2015. godini smanjila, a razlog tomu je pad plasmana kreditnih institucija, prodaja nenaplativih potraživanja te zaduživanje.

Iz tablice 10 može se vidjeti kako se ukupan broj zaposlenih u RH povećao 2015. godine u odnosu na 2014. godinu. Dok je u gospodarstvu prisutan trend rasta zaposlenosti, u bankama se tijekom 2015. godine nastavio trend smanjivanja broja zaposlenika, a smanjenje je iznosilo 1,7 %. Broj zaposlenika smanjilo je 17 banaka, a bilo je 355 zaposlenika manje nego 2014. godine.

Prema HNB-ovom Godišnjem izvješću za 2016. godinu, dolazi do gospodarskog oporavka i javljaju se povoljna kretanja na tržištu rada. U odnosu na 2015. godinu, godišnja stopa rasta BDP-a povećala se za 2,9 %. Gospodarski rast poboljšalo je povećanje potrošnje kućanstava te izvoz robe i usluga. Do povećanja potrošnje kućanstava dolazi zbog povoljnih kretanja na tržištu rada. Tijekom 2016. godine prisutan je rast zaposlenosti i rast plaća. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, zaposlenost se u 2016. godini povećala za 2 %, a najveći porast zabilježen je u uslužnim djelatnostima privatnog sektora. U bankarskom sektoru situacija je ista kao i 2015. godine, tj. zabilježen je manji broj zaposlenika, odnosno broj se smanjio za 1,5 %. Rezultat smanjenja broja zaposlenika jesu manji opći administrativni troškovi i amortizacija. Prema podacima od HNB-a (2020), broj zaposlenika u bankama na dan 31.12.2016. iznosio je 20.333.

Tijekom 2017. godine zabilježena su povoljna kretanja na tržištu rada te povećanja gospodarske aktivnosti. Prema HNB-ovom Godišnjem izvješću za 2017. godinu, dolazi do rasta gospodarske aktivnosti, ali je zabilježena manja stopa rasta realnog BDP-a. Rast BDP-a rezultat je izvoza roba i usluga, povoljnih kretanja u turizmu te povećanja ulaganja. Nadalje, dolazi do rasta osobne potrošnje, koja je posljedica rasta realnog dohotka stanovništva. Tijekom 2017. godine također je zabilježen porast zaposlenosti i rast plaća, a prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, broj zaposlenih povećao se za 1,9 % u odnosu na 2016. godinu. Navedeni rast zaposlenosti zabilježen je u svim djelatnostima, a najveće stope primijećene su u industriji, građevinarstvu te uslužnim djelatnostima (turizam). Prema podacima HNB-a (2020), broj zaposlenika u bankama na dan 31.12.2017. iznosio je 19.917. Prema Državnom zavodu za statistiku, zaposlenost u bankarskom sektoru smanjuje se za 0,06 % u odnosu na 2016. godinu.

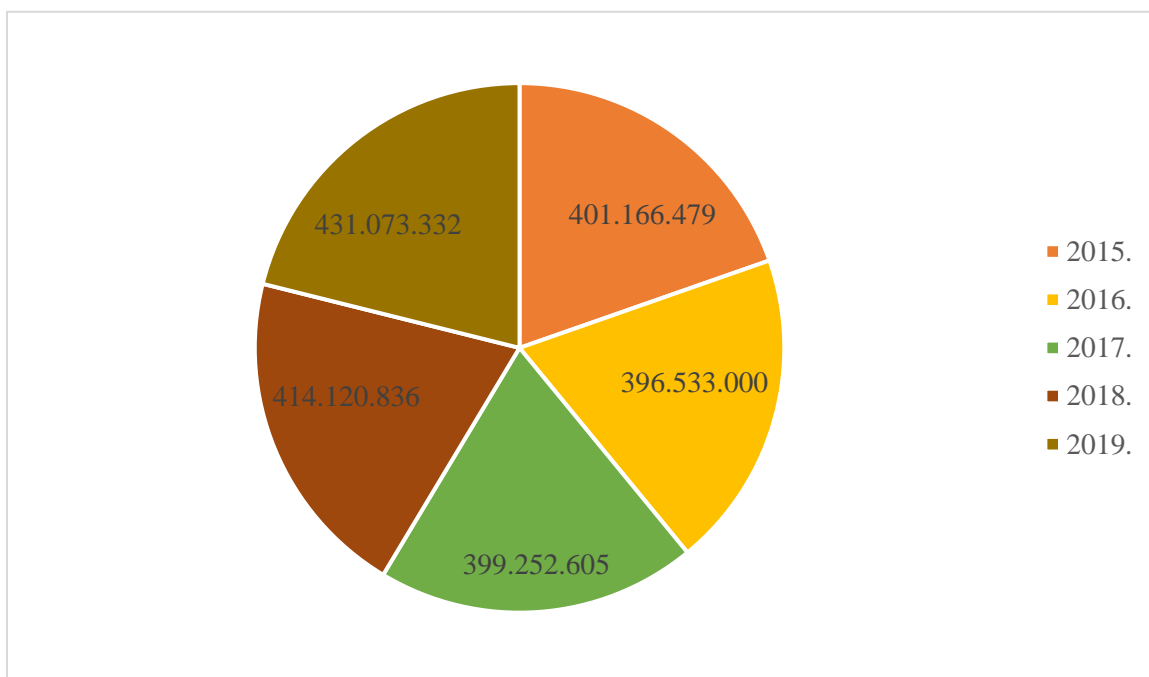
U 2018. godini dolazi do smanjenja rasta gospodarske aktivnosti. Prema HNB-ovom Godišnjem izvješću za 2018. godinu, rast gospodarske aktivnosti usporio se na 2,6 %, s obzirom da je u 2017. godini iznosio 2,8 %. Rezultat smanjenja je usporavanje rasta izvoza robe i usluga,

dok je porast BDP-a rezultat porasta osobne potrošnje, kao i djelatnost trgovine, prijevoza i turizma. Nadalje, prema tablici 10, vidljivo je kako se povećava broj zaposlenih te se nastavlja trend pozitivnih kretanja na tržištu rada. S druge strane, broj zaposlenika u bankarskom sektoru se opet smanjuje, a smanjenje iznosi 3,04 % u odnosu na 2017. godinu.

Prema HNB-ovom Godišnjem izvješću za 2019. godinu, BDP se tijekom 2019. godine povećao na 2,9 % u odnosu na 2018. godinu, što je rezultat rasta inozemne i domaće potražnje, odnosno, rast ukupnog izvoza dobara i usluga. Nadalje, na rast utječe i porast domaće potrošnje, koja je bila za 3,6 % veća nego u 2018. godini. Porastom domaće potrošnje, povećava se i zaduživanje stanovništva. Isto tako, broj zaposlenih nastavlja rasti, kao i prethodnih godina. Plaće također rastu, ali sporije nego prošle godine.

4.3. Udio u ukupnoj imovini

Podaci o ukupnoj imovini kreditnih institucija u razdoblju od 2015. do 2019. godine prikazani su grafikonom 1, a tablica 11 sadržava podatke o ukupnoj imovini banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2015. godini.

Grafikon 1. Ukupna imovina depozitnih institucija u navedenom promatranom razdoblju od 2015. do 2019. godine u tisućama kuna

Izvor: Izrada autora prema HNB (2021). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2015.-2019.

Tablica 11. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2015. godini u
tisućama kuna

Redni broj	Naziv institucije	Ukupna imovina	Udio u ukupnoj imovini, %
Banke i štedne banke			
1.	BANKA KOVANICA d.d.	1.187.887	0,30
2.	BANKA SPLITSKO-DALMATINSKA d.d. ¹	455.035	0,11
3.	BKS BANK d.d.	1.546.273	0,39
4.	CROATIA BANKA d.d.	3.112.273	0,78
5.	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	58.995.200	14,71
6.	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	17.713.166	4,42
7.	HYPO ALPE-ADRIA-BANK d.d.	25.557.270	6,37
8.	IMEX BANKA d.d.	2.034.181	0,51
9.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	3.091.200	0,77
10.	JADRANSKA BANKA d.d. ²	1.818.176	0,45
11.	KARLOVAČKA BANKA d.d.	2.017.591	0,50
12.	KENTBANK d.d.	1.354.826	0,34
13.	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	3.469.679	0,86
14.	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	15.882.523	3,96
15.	PARTNER BANKA d.d.	1.488.496	0,37
16.	PODRAVSKA BANKA d.d.	3.181.549	0,79
17.	PRIMORSKA BANKA d.d.	442.920	0,11
18.	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	69.733.010	17,38
19.	RAIFFEISENBANK AUSTRIA d.d.	31.197.833	7,78
20.	SAMOBORSKA BANKA d.d.	477.405	0,12
21.	SBERBANK d.d.	9.736.456	2,43
22.	SLATINSKA BANKA d.d.	1.526.135	0,38
23.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d.	27.067.035	6,75
24.	ŠTEDEBANKA d.d.	1.038.794	0,26
25.	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	9.119	0,00
26.	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN	1.649.535	0,41
27.	VENETO BANKA d.d.	1.613.848	0,40
28.	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	105.996.857	26,42
Ukupno za sve banke i štedne banke		393.394.272	98,06
Stambene štedionice			
1.	HPB-STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	292.264	0,07
2.	PBZ STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	1.600.864	0,40
3.	PRVA STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	2.607.420	0,65
4.	RAIFFEISEN STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	1.322.570	0,33
5.	WÜSTENROT STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	1.949.088	0,49

Ukupno za sve stambene štedionice		7.772.207	1,94
UKUPNO DEPOZITNE INSTITUCIJE		401.166.479	100,00

Izvor: Izrada autora prema HNB (2021). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2015.

Prema Grafikonu 1, ukupna imovina kreditnih institucija u 2015. godini iznosila je 401.166.479 tisuća kuna. Prema tablici 11 može se vidjeti kako je imovina banaka i štednih banaka iznosila 393.394.272 tisuća kuna, odnosno čini 98,06 % ukupne imovine kreditnih institucija. Najveću imovinu u 2015. godini imala je Zagrebačka banka u iznosu od 105.996.857 tisuća kuna, odnosno 26,42 % ukupne imovine svih banaka, što čini porast imovine od 3,44 % u odnosu na prethodnu godinu. Najveći dio imovine banaka tijekom 2015. godine činila je financijska imovina po amortiziranom trošku u iznosu od 283.885,7 milijuna kuna, odnosno 72,2 %. Najveći dio odnosi se na kredite i predujmove, tj. 275.828,6 milijuna kuna. Tesla štedna banka imala je imovinu u iznosu od 9.119 tisuća kuna, a u odnosu na 2014. godinu, dolazi do smanjenja imovine za čak 45,24 %. Imovina stambenih štedionica krajem 2015. godine iznosila je 7.772.207 tisuća kuna, a najveću imovinu imala je Prva stambena štedionica u iznosu od 2.607.420 tisuća kuna, odnosno 0,49 % ukupne imovine. Najmanju imovinu imala je HPB Stambena štedionica d.d. u iznosu od 292.264 tisuće kuna, tj. 0,07 % ukupne imovine kreditnih institucija. U odnosu na 2014. godinu, imovina stambenih štedionica smanjila se za 0,04 %.

Podaci o ukupnoj imovini banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2016. godini prikazani su tablicom 12.

Tablica 12. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2016. godini u tisućama kuna

Redni broj	Naziv institucije	Ukupna imovina	Udio u ukupnoj imovini, %
	Banke i štedne banke		
1.	ADDIKO BANK d.d. ¹	21.099.101	5,32
2.	BANKA KOVANICA d.d.	1.200.711	0,30
3.	CROATIA BANKA d.d.	3.114.722	0,79
4.	ERSTE&STEIERMÄRKISCHE BANK d.d.	56.118.727	14,15
5.	HRVATSKA POŠTANSKA BANKA d.d.	19.357.720	4,88
6.	IMEX BANKA d.d.	2.011.251	0,51
7.	ISTARSKA KREDITNA BANKA UMAG d.d.	3.212.348	0,81
8.	JADRANSKA BANKA d.d. ²	1.973.729	0,50
9.	KARLOVAČKA BANKA d.d.	2.139.429	0,54
10.	KENTBANK d.d.	2.129.355	0,54

11.	KREDITNA BANKA ZAGREB d.d.	3.550.592	0,90
12.	OTP BANKA HRVATSKA d.d.	15.790.392	3,98
13.	PARTNER BANKA d.d.	1.598.452	0,40
14.	PODRAVSKA BANKA d.d.	3.456.966	0,87
15.	PRIMORSKA BANKA d.d.	648.954	0,16
16.	PRIVREDNA BANKA ZAGREB d.d.	72.438.725	18,27
17.	RAIFFEISENBANK AUSTRIA d.d.	31.423.727	7,92
18.	SAMOBORSKA BANKA d.d.	479.492	0,12
19.	SBERBANK d.d.	9.266.250	2,34
20.	SLATINSKA BANKA d.d.	1.607.449	0,41
21.	SOCIÉTÉ GÉNÉRALE-SPLITSKA BANKA d.d. ³	27.044.685	6,82
22.	ŠTEDBANKA d.d.	891.098	0,22
23.	TESLA ŠTEDNA BANKA d.d.	3.643	0,00
24.	VABA d.d. BANKA VARAŽDIN ⁴	1.534.304	0,39
25.	VENETO BANKA d.d.	1.498.757	0,38
26.	ZAGREBAČKA BANKA d.d.	105.131.343	26,51
Ukupno za sve banke i štedne banke		388.721.922	98,03
Stambene štedionice			
1.	HPB-STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	332.021	0,08
2.	PBZ STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	1.766.039	0,45
3.	PRVA STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	2.558.986	0,65
4.	RAIFFEISEN STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	1.238.340	0,31
5.	WÜSTENROT STAMBENA ŠTEDIONICA d.d.	1.915.693	0,48
Ukupno za sve stambene štedionice		7.811.079	1,97
UKUPNO DEPOZITNE INSTITUCIJE		396.533.000	100,00

Izvor: Izrada autora prema HNB (2017). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2016.

Prema Grafikonu 1 može se vidjeti kako je ukupna imovina kreditnih institucija u 2016. godini iznosila 396.533.000 tisuća kuna, što je smanjenje od 1,17 % u odnosu na 2015. godinu. Prema tablici 12, ukupna imovina banaka iznosila je 388.721.922 tisuća kuna, što čini 98,03 % ukupne imovine kreditnih institucija. Imovina banaka smanjila se za 1,19 %, a najveću imovinu imala je Zagrebačka banka u iznosu od 105.131.343 tisuća kuna, dok je najmanju imovinu imala Samoborska banka d.d. u iznosu od 479.492 tisuća kuna. Tesla štedna banka d.d. zabilježila je pad imovine za 60,05 %, a krajem 2016. godine ona je iznosila 3.643 tisuće kuna. Ukupna imovina stambenih štedionica bila je 7.811.079 tisuća kuna, a zabilježen je porast imovine u odnosu na prethodnu godinu za 0,50 %. Najveću imovinu krajem 2016. godine imala je Prva stambena štedionica d.d., dok je najmanju imovinu opet imala HPB Stambena štedionica d.d. Ukupna imovina stambenih štedionica čini 1,97 % ukupne imovine kreditnih institucija. Najveći dio imovine banaka krajem 2016. čini financijska imovina po amortiziranom trošku, a iznos je 267.423 milijuna kuna, što je 68,8 % ukupne imovine banaka. Ta financijska imovina

odnosi se, u najvećem dijelu, na kredite i predujmove, a njihov iznos krajem 2016. godine je 258.751,9 milijuna kuna, tj. 66,6 % ukupne imovine banaka.

Tablicom 13. prikazani su podaci o ukupnoj imovini banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2017. godini.

Tablica 13. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2017. godini u tisućama kuna

Redni broj	Naziv institucije	Ukupna imovina	Udio u ukupnoj imovini, %
	Banke i štedne banke		
1.	Addiko Bank d.d.	21.199.217	5,31
2.	Banka Kovanica d.d.	1.145.091	0,29
3.	Croatia banka d.d.	2.494.328	0,62
4.	Erste&Steiermärkische Bank d.d.	57.205.625	14,33
5.	Hrvatska poštanska banka d.d.	19.798.153	4,96
6.	Imex banka d.d.	1.746.597	0,44
7.	Istarska kreditna banka Umag d.d.	3.367.721	0,84
8.	J&T banka d.d. ¹	1.276.199	0,32
9.	Jadranska banka d.d. ²	1.729.275	0,43
10.	Karlovačka banka d.d.	2.181.373	0,55
11.	KentBank d.d.	2.078.615	0,52
12.	Kreditna banka Zagreb d.d.	3.383.193	0,85
13.	OTP banka Hrvatska d.d.	19.646.969	4,92
14.	Partner banka d.d.	1.791.765	0,45
15.	Podravska banka d.d.	3.274.914	0,82
16.	Primorska banka d.d.	567.739	0,14
17.	Privredna banka Zagreb d.d.	75.881.489	19,01
18.	Raiffeisenbank Austria d.d.	31.385.706	7,86
19.	Samoborska banka d.d.	469.407	0,12
20.	Sberbank d.d.	8.896.764	2,23
21.	Slatinska banka d.d.	1.593.861	0,40
22.	Splitska banka d.d. ³	26.891.855	6,74
23.	Tesla štedna banka d.d. ⁴	1.536	0,00
24.	Veneto banka d.d.	1.142.192	0,29
25.	Zagrebačka banka d.d.	102.188.364	25,59

Ukupno za sve banke i štedne banke		391.337.947	98,02
	Stambene štedionice		
1.	HPB-Stambena štedionica d.d.	353.340	0,09
2.	PBZ stambena štedionica d.d.	1.819.621	0,46
3.	Prva stambena štedionica d.d.	2.643.632	0,66
4.	Raiffeisen stambena štedionica d.d.	1.196.105	0,30
5.	Wüstenrot stambena štedionica d.d.	1.901.961	0,48
Ukupno za sve stambene štedionice		7.914.658	1,98
UKUPNO DEPOZITNE INSTITUCIJE		399.252.605	100,00

Izvor: Izrada autora prema HNB (2018). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2017.

Grafikon 1 pokazuje da je krajem 2017. godine ukupna imovina kreditnih institucija iznosila 399.252.605 tisuća kuna, te bilježi porast u odnosu na prethodnu godinu za 0,69 %. Tablica 13 pokazuje kako je ukupna imovina banaka i štednih banaka iznosila 391.337.947 tisuća kuna, što čini 98,02 % ukupne imovine kreditnih institucija te povećanje za 0,67 % u odnosu na 2016. godinu. Također, najveću ukupnu imovinu imala je Zagrebačka banka d.d. u iznosu od 102.188.364 tisuće kuna, što predstavlja pad od 2,80 % u odnosu na prethodnu godinu. Tesla štedna banka d.d. imala je imovinu 1.536 tisuća kuna, a takav iznos predstavlja pad od 57,85 % u odnosu na 2016. godinu. Ukupna imovina stambenih štedionica iznosila je 7.914.658 tisuća kuna te bilježi porast od 1,33 % u odnosu na 2016. godinu. Isto tako, kao i prethodne dvije godine, Prva stambena štedionica d.d. ima najveću imovinu u iznosu od 2.643.632 tisuće kuna, dok najmanju ima, kao i prethodne dvije godine, HPB-Stambena štedionica d.d. Najveći dio imovine banaka također čine financijska imovina po amortiziranom trošku i to krediti i predujmovi u iznosu od 247.194,2 milijuna kuna, što čini 63,2 % ukupne imovine banaka, a u odnosu na prethodnu godinu, krediti i predujmovi bilježe pad za 4,5 %.

Tablica 14 prikazuje podatke o ukupnoj imovini banaka i stambenih štedionica u 2018. godini.

Tablica 14. Ukupna imovina banaka i stambenih štedionica u 2018. godini u tisućama kuna

Redni broj	Naziv institucije	Ukupna imovina	Udio u ukupnoj imovini, %
	B a n k e		
1.	Addiko Bank d.d.	18.380.521	4,44
2.	Agram banka d.d.	3.446.738	0,83

3.	Banka Kovanica d.d.	1.235.418	0,30
4.	Croatia banka d.d.	2.309.614	0,56
5.	Erste&Steiermärkische Bank d.d.	61.435.103	14,84
6.	Hrvatska poštanska banka d.d.	21.254.807	5,13
7.	Imex banka d.d.	1.666.124	0,40
8.	Istarska kreditna banka Umag d.d.	3.532.706	0,85
9.	J&T banka d.d.	1.080.521	0,26
10.	Jadranska banka d.d.	1.675.985	0,40
11.	Karlovačka banka d.d.	2.261.794	0,55
12.	KentBank d.d.	2.424.146	0,59
13.	OTP banka Hrvatska d.d.	42.149.202	10,18
14.	Partner banka d.d.	1.852.840	0,45
15.	Podravska banka d.d.	3.378.500	0,82
16.	Privredna banka Zagreb d.d.	83.023.299	20,05
17.	Raiffeisenbank Austria d.d.	32.624.575	7,88
18.	Samoborska banka d.d.	484.187	0,12
19.	Sberbank d.d.	9.639.251	2,33
20.	Slatinska banka d.d.	1.568.629	0,38
21.	Zagrebačka banka d.d.	113.243.331	27,35
Ukupno za sve banke		408.667.291	98,68
S t a m b e n e š t e d i o n i c e			
1.	HPB-Stambena štedionica d.d.	367.108	0,09
2.	PBZ stambena štedionica d.d.	1.949.022	0,47
3.	Raiffeisen stambena štedionica d.d.	1.223.217	0,30
4.	Wüstenrot stambena štedionica d.d.	1.914.197	0,46
Ukupno za sve stambene štedionice		5.453.545	1,32
UKUPNO ZA DEPOZITNE INSTITUCIJE		414.120.836	100,00

Izvor: Izrada autora prema podacima HNB-a (2019). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2018.

Tablica 14, kao i grafikon 1, prikazuje da je ukupna imovina kreditnih institucija u 2018. godini iznosila 414.120.836 tisuća kuna, što predstavlja porast od 3,59 % u odnosu na 2017. godinu. Ukupna imovina banaka iznosila je 408.667.291 tisuća kuna, što čini 98,68 % ukupne imovine kreditnih institucija. Najveću imovinu u 2018. godini imala je Zagrebačka banka d.d. u iznosu od 113.243.331 tisuća kuna, s udjelom u imovini od 27,35 %. Prema podacima iz prošle godine, Zagrebačka banka d.d. bilježi rast imovine u iznosu od 9,76 %. Nadalje, druga najveća banka po iznosu imovine u 2018. godini bila je Privredna banka Zagreb d.d., čija je imovina iznosila 83.023.299 tisuća kuna. Što se tiče stambenih štedionica, od ukupne imovine u iznosu od

5.453.545 tisuća kuna, najmanju imovinu imala je HPB-Stambena štedionica d.d. u iznosu od 367.108 tisuća kun, te udjelom od 0,09 % u ukupnoj imovini stambenih štedionica. Najveća imovina zabilježena je kod PBZ Stambene štedionice d.d. u iznosu od 1.949.022 tisuća kuna. Nadalje, najveći dio imovine banaka čini financijska imovina po amortiziranom trošku, odnosno krediti i predujmovi u iznosu od 274.004,4 milijuna kuna, s udjelom od 67 % u imovini banaka.

Tablicom 15 prikazana je ukupna imovina banaka i stambenih štedionica tijekom 2019. godine, a brojke su izražene u tisućama kuna.

Tablica 15. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2019. godini u tisućama kuna

Redni broj	Naziv institucije	Ukupna imovina	Udio u ukupnoj imovini, %
	B a n k e		
1.	Addiko Bank d.d.	17.969.312	4,17
2.	Agram banka d.d.	3.724.967	0,86
3.	Banka Kovanica d.d.	1.345.552	0,31
4.	Croatia banka d.d.	1.974.100	0,46
5.	Erste&Steiermärkische Bank d.d.	63.941.564	14,83
6.	Hrvatska poštanska banka d.d. ¹	23.844.629	5,53
7.	Imex banka d.d.	1.563.568	0,36
8.	Istarska kreditna banka Umag d.d.	3.662.208	0,85
9.	J&T banka d.d.	1.055.655	0,24
10.	Karlovačka banka d.d.	2.404.879	0,56
11.	KentBank d.d.	2.488.639	0,58
12.	OTP banka d.d. ²	44.040.921	10,22
13.	Partner banka d.d.	1.905.798	0,44
14.	Podravska banka d.d.	3.618.487	0,84
15.	Privredna banka Zagreb d.d.	87.497.623	20,30
16.	Raiffeisenbank Austria d.d.	34.075.994	7,90
17.	Samoborska banka d.d.	518.092	0,12
18.	Sberbank d.d.	11.046.431	2,56
19.	Slatinska banka d.d.	1.494.336	0,35
20.	Zagrebačka banka d.d.	117.634.080	27,29
Ukupno za sve banke		425.806.837	98,78
	S t a m b e n e š t e d i o n i c e		
1.	PBZ stambena štedionica d.d.	2.016.009	0,47
2.	Raiffeisen stambena štedionica d.d.	1.253.172	0,29
3.	Wüstenrot stambena štedionica d.d.	1.997.315	0,46
Ukupno za sve stambene štedionice		5.266.495	1,22
UKUPNO ZA DEPOZITNE INSTITUCIJE		431.073.332	100,00

Izvor: Izrada autora prema podacima HNB-a (2020). Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2019.

Grafikon 1 prikazuje kako je imovina svih depozitnih institucija u 2019. godini iznosila 431.073.332 tisuća kuna, dok je tablicom 15 prikazana i ukupna imovina banaka i stambenih štedionica. Proučavajući tablicu 14 i 15, može se vidjeti kako se imovina banaka u 2019. godini smanjila te je iznosila 425.806.837 tisuća kuna. Najveću imovinu od banaka imala je Zagrebačka banka d.d. u iznosu od 117.634.080 tisuća kuna, čija se imovina povećala u odnosu na prethodnu godinu. Nadalje, najmanju imovinu bilježila je Samoborska banka d.d., a ona je iznosila 518.092 tisuća kuna. Isto tako se može primijetiti smanjenje u broju stambenih štedionica, a najveću imovinu i dalje je imala PBZ stambena štedionica d.d. Ukupna imovina stambenih štedionica čini 1,22 % ukupne imovine svih depozitnih institucija, dok imovina banaka ima udio 98,78 % u ukupnoj imovini depozitnih institucija.

Tablica 16 prikazuje ukupnu imovinu financijskih društava od 2015. do 2019. godine.

Tablica 16. Ukupna imovina financijskih društva u razdoblju od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna

Financijska društva	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Središnja banka	105.233,89	107.328,12	127.741,21	133.991,75	145.130,45
Kreditne institucije	427.724,32	422.656,77	422.824,35	437.815,65	448.085,35
Novčani fondovi	9.257,42	10.919,20	8.682,50	6.986,88	0,00
Investicijski fondovi osim novčanih fondova	7.531,26	10.413,49	13.199,83	15.588,51	26.890,39
Drugi financijski posrednici	22.073,71	21.357,23	19.006,23	19.778,85	21.246,27
Pomoćne financijske institucije	3.466,38	4.440,27	4.545,00	4.420,41	4.524,06
Vlastite financijske institucije i zajmodavci	5.245,36	5.573,66	4.269,64	4.892,26	4.605,72
Osiguravajuća društva	32.723,57	34.465,81	33.022,65	33.785,08	36.514,24
Mirovinski fondovi	72.534,34	81.019,22	89.697,99	96.634,12	112.075,64
UKUPNO	685.790,25	698.173,77	722.989,39	753.893,52	799.072,12

Izvor: Izrada autora prema podacima HNB-a (2023). Tablica T1 Financijski računi – stanja imovine i obveza na kraju godine.

Iz tablice 16 može se vidjeti kako se ukupna imovina financijskih društava tijekom navedenog razdoblja povećavala. Isto tako, može se primijetiti kako depozitne institucije dominiraju veličinom imovine kroz svih pet promatranih godina.

U 2015. godini, imovina depozitnih institucija čini 62 % ukupne imovine financijskih društava, a taj udio je najmanji u 2019. godini i iznosi 56 %. Prema tablici se može vidjeti kako najveću

financijsku imovinu, nakon depozitnih institucija, ima središnja banka, koja svake godine ima udio od 15 % do 18 % u ukupnoj imovini. Najmanji udio u ukupnoj imovini imaju pomoćne financijske institucije, vlastite financijske institucije i zajmodavci te investicijski fondovi, čija se imovina, kao i udio, tijekom godina povećavala. Također se može primijetiti kako je imovina novčanih fondova narasla u 2016. godini s obzirom na prethodnu, ali je do 2018. godine bilježila pad, da bi u 2019. godini zabilježila imovinu od 0,00 kuna. Mirovinski fondovi bilježe rast imovine u navedenom razdoblju te njihov udio u 2019. godini iznosi 14 % u ukupnoj imovini financijskih društava.

4.4. Ključni pokazatelji poslovanja

Pokazatelji profitabilnosti prikazuju uspjeh ostvarivanjem zarade. Navedeni pokazatelji predstavljaju mjeru za sposobnost poduzeća za povrat ulaganja te predviđanje buduće dobiti. Pokazatelji profitabilnosti (rentabilnosti) ubrajaju se u pokazatelje uspješnosti poduzeća.

4.4.1. Prinos na imovinu (ROA)

Prinos na imovinu (engl. *Return on Assets - ROA*) pokazatelj je koji prikazuje koliko se učinkovito koristi imovina, a naziva se još i rentabilnost imovine. Naime, govori koliko je profita poduzeće, u ovom slučaju banka, sposobno stvoriti na jednu jedinicu uložene imovine. Vrijednost pokazatelja pokazuje je li određena banka uspješna ili ne. Ukoliko je vrijednost pokazatelja veća od 1 %, banka se smatra uspješnom. Računa se po formuli:

$$ROA = \frac{\text{dobit prije oporezivanja}}{\text{prosječna ukupna imovina}} \times 100$$

Izvor: HNB (2023). Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija.

Tablica 17 prikazuje ukupnu imovinu banaka te dobit prije oporezivanja koja je potrebna kako bi se izračunala ROA.

Tablica 17. Ukupna imovina banaka i dobit prije oporezivanja od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Ukupna imovina banaka	395.237,7	393.394,3	388.721,8	391.337,9	408.667,3	425.806,8
Dobit (gubitak) iz poslovanja koje će se nastaviti, prije poreza	2.067,6	- 5.032,2	6.170,9	3.904,7	5.597,4	6.564,6

Izvor: Izrada autora prema HNB, Bilteni o bankama, broj 29,30,31, i 32.

Prema HNB (2023), prosječna imovina (ROA) računa se kao omjer dobiti prije oporezivanja i aritmetičke sredine iznosa imovine na kraju izvještajnog razdoblja i iznosa imovine na kraju prethodne godine.

Prema navedenim podacima iz tablice 17, može se vidjeti kako je aritmetička sredina imovine za 2015. godinu iznosila 394.316,0 milijuna kuna, dok je dobit prije oporezivanja -5.032,2 milijuna kuna. Prema tome, ROA je za 2015. godinu iznosila -1,28 %.

Nadalje, aritmetička sredina imovine za 2016. godinu iznosila je 391.058,1 milijuna kuna, a banke su poslovale sa 6.170,9 milijuna kuna dobiti prije oporezivanja. Može se zaključiti kako je ROA za 2016. godinu iznosila 1,58 %.

Isto tako, za 2017. godinu aritmetička sredina iznosila je 390.029,9 milijuna kuna, a dobit prije oporezivanja bila je 3.904,7 milijuna kuna te je ROA u 2017. iznosila 1,00 %.

Aritmetička sredina imovine za 2018. godinu iznosila je 400.002,6 milijuna kuna, banke su poslovale s 5.597,4 milijuna kuna dobiti prije oporezivanja, a ROA za 2018. godinu iznosila je 1,4 %.

Dobit prije oporezivanja u 2019. godini je iznosila 6.564,6 milijuna kuna dobiti, dok je aritmetička sredina imovine iznosila 410.288,0 milijuna kuna, iz čega se može zaključiti da je ROA za 2019. godinu iznosila 1,59 %.

4.4.2. Prinos na kapital (ROE)

Povrat na kapital, ili rentabilnost vlastitog kapitala (engl. *Return on Equity – ROE*), pokazatelj je koji mjeri sposobnost poduzeća, ili banke, da ostvari povrat na uloženi vlastiti kapital. Temeljni cilj poslovanja jest stvaranje dodane vrijednosti, a ovaj pokazatelj ukazuje na sposobnost poduzeća da ostvari taj cilj. ROE pokazuje koliko je poduzeće u određenom razdoblju ostvarilo povrat u odnosu na kapital koji je uloženo. Poželjan je što veći iznos pokazatelja. Računa se formulom:

$$ROE = \frac{\text{neto dobit}}{\text{prosječni kapital}} \times 100$$

Izvor: HNB (2023). Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija.

U tablici 18 prikazan je iznos kapitala u razdoblju od 2015. do 2019. godine, a podaci su prikazani u milijunima kuna. Navedeni podaci potrebni su kako bi se izračunao povrat na kapital (ROE).

Tablica 18. Iznos kapitala banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine, u milijunima kuna

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
UKUPNO KAPITAL	55.519,9	49.974,7	54.851,8	58.182,5	57.105,2	56.956,3
Dobit (gubitak) tekuće godine	1.534,6	- 4.615,8	5.031,3	3.348,0	4.891,8	5.767,4

Izvor: Izrada autora prema podacima iz Biltena prema bankama broj 29-32, te Godišnjeg izvješća HNB-a za 2019. godinu.

U nazivniku pod „kapital“ uzima se prosječan kapital koji se računa kao aritmetička sredina iznosa kapitala na kraju izvještajnog razdoblja i iznosa kapitala na kraju prethodne godine.

Prema navedenim podacima iz tablice 18, aritmetička sredina kapitala za 2015. godinu iznosila je 52.747,3 milijuna kuna, dok je dobit nakon oporezivanja iznosila -4.615,8 milijuna kuna. ROE za 2015. godinu iznosi -8,75 %.

Aritmetička sredina kapitala za 2016. godinu iznosi 52.413,3 milijuna kuna, dok dobit nakon oporezivanja iznosi 5.031,3 milijuna kuna, te je ROE iznosio 9,6 %.

Također, u 2017. godini aritmetička sredina kapitala iznosila je 56.517,2 milijuna kuna, a dobit nakon oporezivanja iznosila je 3.348 milijuna kuna. Prema navedenim podacima, ROE je iznosio 5,92 %.

2018. godine aritmetička sredina kapitala iznosila je 57.643,9 milijuna kuna, a dobit nakon oporezivanja iznosila je 4.891,8 milijuna kuna te se može zaključiti kako je ROE iznosio 8,49 %.

U 2019. godini banke su poslovale s dobiti od 5.767,4 milijuna kuna, a aritmetička sredina kapitala iznosila je 57.030,8 milijuna kuna. ROE je za 2019. godinu iznosio 10,11 %.

4.4.3. Udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima

Prema Leko i Stojanović (2018) kredit predstavlja ugovor koji je sklopljen sporazumno o odgodi plaćanja. On označava ulaz novčanih sredstava na račun, a nije rijetko da se zajam i kredit nazivaju istoznačnicama. Zajam je postupak u kojem zajmodavac ustupa zajmoprimcu određeni novčani iznos ili neku drugu stvar, na određeno ugovoreno vrijeme i uz određene uvjete, a zajmoprimac se obvezuje vratiti taj iznos u tom određenom vremenu. Zajmovi mogu biti novčani i nenovčani. Ukoliko je zajmodavac banka, radi se o bankovnom kreditu. „Bankovni kredit pravni je posao kojim banka kao kreditor (vjerovnik, zajmodavac) ustupa određeni iznos novčanih sredstava njezinom komitentu (debitoru, zajmoprimcu, dužniku) uz

obvezu da joj on taj novac vrati u dogovorenom roku i plati pripadajuće kamate“ (Leko, Stojanović, 2018: 129).

Uz kredit se veže i pojam kamata, a one označavaju cijenu upotrebe dobivenih novčanih sredstava. Neprihodujući krediti značajni su krediti koji su dospjeli više od 90 dana, a smatra se da za njih nije vjerojatno otplata u cijelosti. Također se smatra da je nemoguća realizacija naplate iz kolaterala. Prema HNB (2023), NPL, odnosno pokazatelj udjela neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima izračunava se na način da se podijeli iznos neprihodujućih kredita s iznosom ukupnih kredita.

U tablici 19 prikazani su podaci koji se odnose na djelomično nadoknadive i potpuno nenadoknadive kredite u razdoblju od 2015. do 2019. godine te su izraženi u milijunima kuna.

Tablica 19. Djelomični nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
UKUPNO NEPRIHODUJUĆI KREDITI	45.862,5	36.045,5	27.894,5	24.948,6	15.023,5
UKUPNI IZNOS KREDITA	275.828,6	258.751,9	247.194,2	274.004,4	273.151,0

Izvor: Izrada autora prema HNB, Bilten o bankama broj 29-31

Udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima u 2015. iznosi 16,62 %. Taj pokazatelj je niži u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu za 2,69 %, a iznosi 13,93 %. Na kraju 2017. godine, udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima iznosi 11,28 %. U 2018. godini dolazi do povećanja danih kredita, a do smanjenja neprihodujućih kredita, te je udio neprihodujućih kredita iznosio 9,1 %. Prema tablici 19 vidljivo je kako se iznos neprihodujućih kredita smanjuje, kao i ukupan iznos izdanih kredita. NPL u 2019. godini iznosio je 5,5 %. Prema navedenim podacima može se zaključiti kako se godinama smanjuje iznos nenadoknadivih kredita, odnosno da se poboljšava situacija naplate kredita.

4.4.4. Stopa ukupnog kapitala

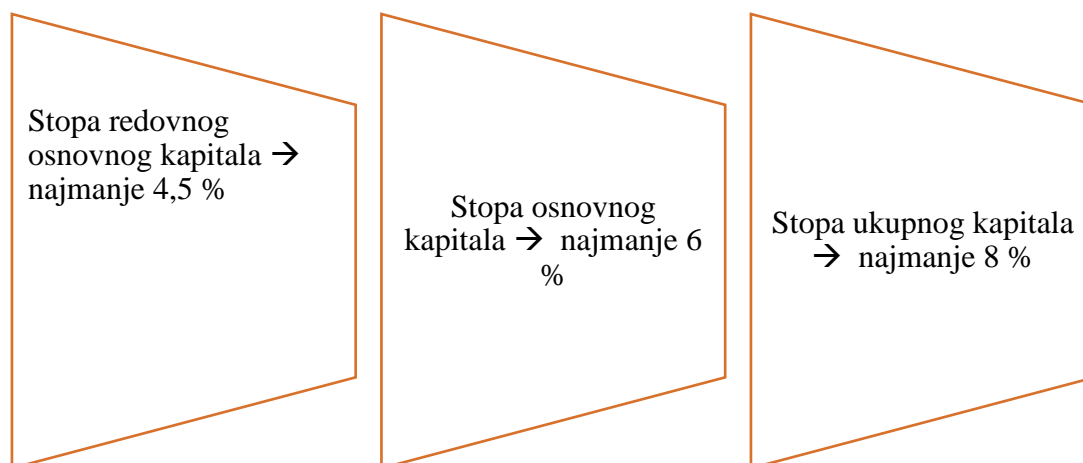
Prema HNB (2023), stopa ukupnog kapitala predstavlja omjer osnovnog kapitala i ukupne izloženosti rizicima.

$$\text{Stopa ukupnog kapitala} = \frac{\text{regulatorni kapital}}{\text{ukupna izloženost rizicima}}$$

Izvor: HNB (2023). Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija.

Prema HNB (2023), stopa ukupnog kapitala sastoji se od više izloženosti. Regulatorni kapital sastoji se od osnovnog i dopunskog kapitala, a osnovni se dijeli na redovni osnovni i dodatni osnovni kapital.

Nadalje, prema HNB (2023), kako bi se održala financijska stabilnost, provode se makrobonitetne mjere kojima je cilj povećanje otpornosti bankovnog sustava na moguće iznenadne šokove. Banke su u svom poslovanju izložene značajnim rizicima: kreditnom riziku, tržišnom riziku, riziku likvidnosti, operativnom riziku, kamatnom riziku, valutnom riziku, riziku koncentracije i slično. Depozitne institucije u RH dužne su održavati kapitalni zahtjev u iznosima od 12 %, 12,5 % ili 14 % ukupne izloženosti riziku. Minimalni regulatorni kapitalni zahtjev iznosi 8 % ukupne izloženosti riziku, a on se može održavati u obliku osnovnog i dopunskog kapitala. Sve depozitne/kreditne institucije moraju ispunjavati kapitalne zahtjeve prikazane slikom 3.

Slika 3. Kapitalni zahtjevi

Izvor: Izrada autora prema HNB (2023). Makrobonitetne mjere.

Tablicom 20 prikazani su iznosi regulatornog kapitala i ukupne izloženosti riziku u razdoblju od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna.

Tablica 20. Prikaz regulatornog kapitala i ukupne izloženosti riziku u godinama od 2015. do 2019. u milijunima kuna

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Regulatorni kapital	50.917,1	52.568,9	53.637,6	53.913,76	55.269,39
OSNOVNI KAPITAL	46.586,3	48.859,2	50.440,1	51.443,96	53.108,88
Redovni osnovni kapital	46.586,3	48.859,2	50.440,1	51.443,96	52.812,13
Instrumenti kapitala koji se priznaju kao redovni osnovni kapital	33.717,6	33.904,3	34.352,8	32.477,43	32.333,63
Zadržana dobit	11.820,6	14.278,2	18.527,9	16.908,87	17.294,71
Ostalo	1.048,1	676,6	-2.440,6	2.057,65	3.183,79
Dodatni osnovni kapital	0	0	0	0,00	296,75
DOPUNSKI KAPITAL	4.330,9	3.709,7	3.197,5	2.469,81	2.160,51
Ukupan iznos izloženosti riziku	243.830,0	229.271,8	225.885,1	233.220,1	238.765,4
Stopa ukupnoga kapitala	20,9	22,9	23,8	23,1	23,2

Izvor: Izrada autora prema HNB (2023). Regulatorni kapital i izloženost rizicima kreditnih institucija.

Iz tablice 20 vidljivo je kako je regulatorni kapital u 2015. godini iznosio 50.917,1 milijuna kuna, dok je ukupna izloženost riziku iznosila 243.830,0 milijuna kuna. Iz tih podataka se može zaključiti kako je stopa ukupnog kapitala u 2015. godini iznosila 20,8 %, što je uvelike iznad minimalnog iznosa. Prema podacima HNB (2023), regulatorni kapital na 31. 12. 2016. iznosio je 52.568,9 milijuna kuna, dok je ukupan iznos izloženosti riziku iznosio 229.271,8 milijuna kuna. Stavljajući te dvije veličine u omjer, dobije se iznos od 22,93 % te on predstavlja stopu

ukupnog kapitala za 2016. godinu. Krajem 2017. godine, regulatorni kapital iznosio je 53.637,6 milijuna kuna, a izloženost riziku imala je vrijednost 225.885,1 milijuna kuna te se prema navedenim podacima može zaključiti kako je stopa ukupnog kapitala iznosila 23,75 %. U 2018. godini nastavljen je trend rasta regulatornog kapitala te je iznosio 53.913,76 milijuna kuna, dok je ukupna izloženost riziku porasla je na 233.220,13 milijuna kuna, što upućuje na to da je tijekom 2018. godine došlo do smanjenja stope ukupnog kapitala te je iznosio 23,1 %. Tijekom 2019. godine stopa ukupnog kapitala porasla je na 23,2 %, jer se ukupna izloženost riziku povećala na 238.765,35 milijuna kuna, dok je regulatorni kapital iznosio 55.269,39 milijuna kuna.

Prema navedenim podacima može se donijeti zaključak kako je stopa ukupnog kapitala rasla u razdoblju od 2015. do 2017. godine, što upućuje na visoku kapitaliziranost bankovnog sustava. U 2018. godini dolazi do smanjenja stope zbog povećanja ukupne izloženosti riziku, koja raste i u 2019. godini. Može se uočiti i kako se vremenom smanjuje izloženost riziku, a to je rezultat poboljšanja boniteta određenih klijenata. Posljedica toga je smanjena rizičnost potraživanja te niži kapitalni zahtjevi.

4.4.5. Bonitetni podaci o poslovanju depozitnih institucija

S obzirom na vlasničku strukturu, u RH postoje banke u domaćem i stranom vlasništvu. Banke u domaćem vlasništvu dijele se na banke u domaćem privatnom i domaćem državnom vlasništvu. Bankama u domaćem privatnom vlasništvu pripadaju one banke koje su u većinskom vlasništvu domaćih fizičkih i pravnih osoba, dok bankama u domaćem državnom vlasništvu pripadaju banke kojima su većinski vlasnici državne jedinice. Bankama u stranom vlasništvu pripadaju banke koje su u većinskom vlasništvu stranih fizičkih i pravnih osoba ili domaćih pravnih osoba koje kontrolira strana osoba.

Vlasnička struktura banaka od 2015. do 2019. godine prikazana je u tablici 21, a prikazuje broj banaka koje su bile u domaćem i stranom vlasništvu.

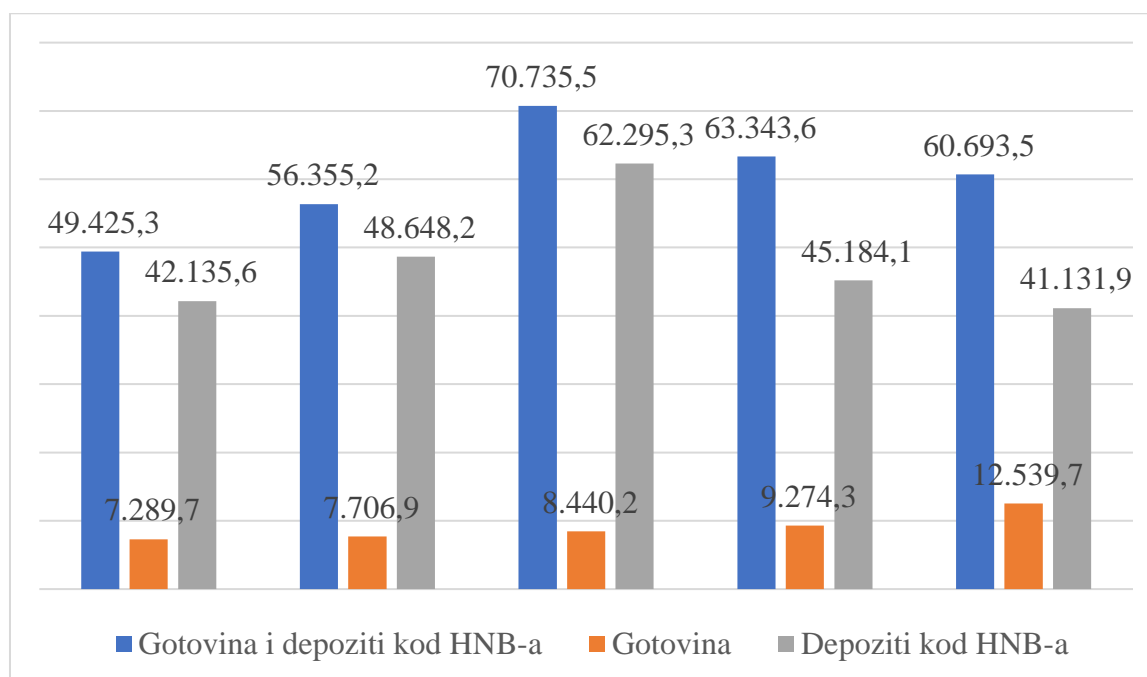
Tablica 21. Vlasnička struktura banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Domaće vlasništvo	12	11	10	10	9
Domaće privatno vlasništvo	10	8	7	7	7
Domaće državno vlasništvo	2	3	3	3	2
Strano vlasništvo	16	15	15	11	11
Ukupno	28	26	25	21	20

Izvor: Izrada autora prema HNB (2020). Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija – tablice.

Od ukupno 28 banaka koje su poslovale u 2015. godini, 16 banaka bilo je u stranom vlasništvu, dok je 12 banaka bilo u domaćem vlasništvu. Udio banaka koje su u domaćem vlasništvu iznosio je 10,3 % ukupne imovine svih banaka, dok je udio stranih banaka 90,3 %. U 2016. godini smanjuje se ukupni broj banaka u RH te posluje 26 banaka. Od tih 26 banaka, 11 banaka je u domaćem vlasništvu, dok je 15 banaka u stranom vlasništvu. Može se uočiti kako godinama dolazi do smanjenja broja banaka u RH pa je zato u 2017. godini ukupni broj banaka iznosio 25, od koji je 10 banaka bilo u domaćem vlasništvu, a preostalih 15 u stranom. Godine 2018. također dolazi do smanjenja broja banaka. U domaćem vlasništvu je 10 banaka, dok je u stranom 11. Nadalje, 2019. godina isto bilježi smanjenje broja banaka. Broj banaka u stranom vlasništvu ostaje isti, dok se broj banaka u domaćem vlasništvu smanjio (11,1%). Prema navedenim podacima, može se zaključiti kako dominiraju banke u stranom vlasništvu.

Grafikon 2 prikazuje iznos novčanih sredstava u bankama i depozita kod HNB-a tijekom razdoblja od 2015. do 2019. godine.

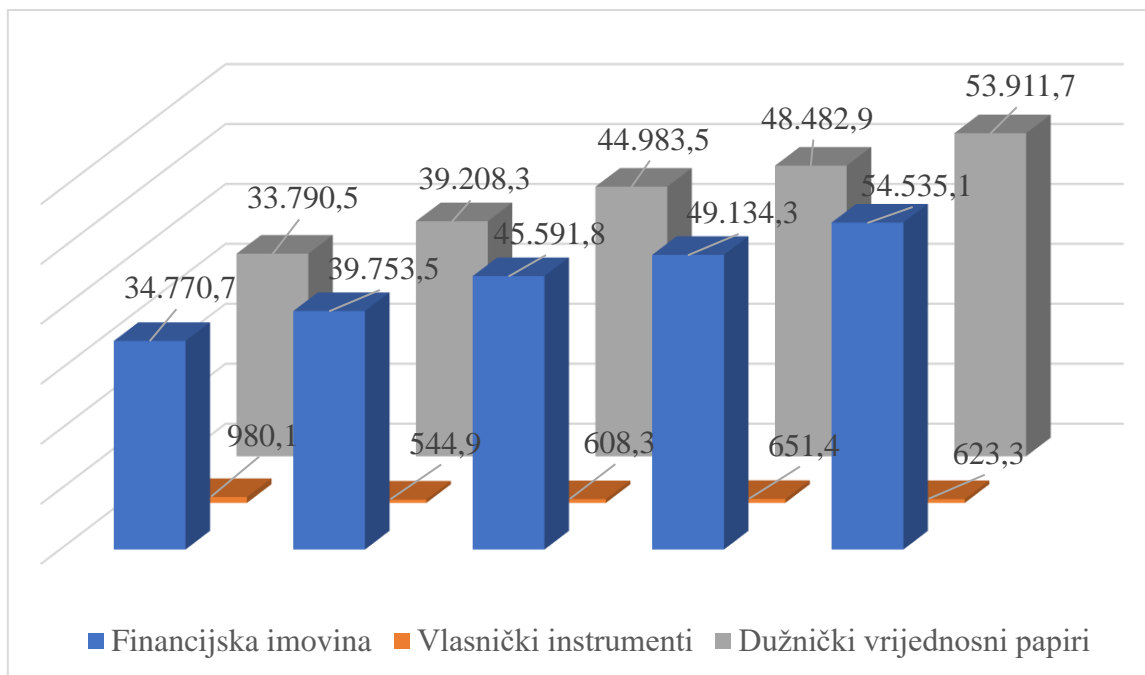
Grafikon 2. Novčana sredstva banaka od 2015. do 2019.godine u milijunima kuna

Izvor: Izrada autora prema HNB (2020). Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija – tablice

Imovina banaka u 2015. godini iznosila je 393.394,3 milijuna kuna, što predstavlja pad u odnosu na 2014. godinu za 0,5 %. Na smanjenje ukupne imovine utjecalo je smanjenje gotovine, odnosno depozita banaka kod HNB-a u iznosu od 1.654,3 milijuna kuna. Prema Biltenu o bankama broj 29, navedeno smanjenje posljedica je prestanka važenja Odluke o upisu obveznih blagajničkih zapisa HNB. Nadalje, nastavlja se smanjenje imovine banaka te je krajem 2016. godine ukupna imovina banaka iznosila 388.721,9 milijuna kuna. Krajem 2016. godine zabilježen je porast gotovine i depozita kod HNB-a za 6.929,9 milijuna kuna. Prema Biltenu o bankama broj 30, promjena gotovine i depozita kod HNB-a rezultat je izmjene sustava izdvajanja deviznog dijela obvezne pričuve. Porasla su kunska sredstva te su banke imale veći iznos na žiroračunima od prethodne godine, što je bio rezultat otkupa deviza HNB-a.

Nadalje, 2017. godina predstavlja godinu porasta imovine banaka, te je imovina u toj godini iznosila 391.336,4 milijuna kuna, odnosno 0,7 %. Prema Biltenu o bankama broj 31 ukupan iznos gotovine i depozita kod HNB-a porastao je za 14.380,3 milijuna kuna, na što je najveći utjecaj imalo povećanje žiroračuna banaka. Razlog tome bio je povrat kredita proveden u prosincu u sklopu mjera iz programa poslovnog i financijskog restrukturiranja. Isto tako, rast imovine banaka nastavio se i u 2018. godini, kad je imovina iznosila 408.667,3 milijuna kuna. S druge strane, dolazi do pada gotovine i depozita kod HNB-a za 7.391,9 milijuna kuna. U 2019. godini također dolazi do povećanja ukupne imovine banaka, ali je nastavljen trend pada gotovine i depozita kod HNB-a, koja je na kraju 2019. godine iznosila 60.693,5 milijuna kuna, odnosno depoziti su iznosili 41.131,9 milijuna kuna.

Grafikon 3 prikazuje iznos izdanih vrijednosnih papira u razdoblju od 2015. do 2019. godina.

Grafikon 3. Vrijednosni papiri banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna

Izvor: Izrada autora prema HNB (2020). Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija - tablice

Prema Biltenu o bankama broj 29, može se vidjeti kako su u 2015. godini banke najviše ulagale u dužničke vrijednosne papire, ali uzrok rasta ulaganja u vrijednosne papire s obzirom na 2014. godinu, bilo je ulaganje u vlasničke vrijednosne papire, i to stranih financijskih institucija i trgovačkih društava. Naime, te godine su se smanjila ulaganja u trezorske zapise MF-a, a ulaganja u obveznice RH su porasla.

U 2016. godini zabilježen je porast ulaganja u vrijednosne papire za 4.982,8 milijuna kuna u odnosu na 2015. godinu, a rezultat rasta je ulaganje u dužničke vrijednosne papire. Prema Biltenu o bankama broj 30, te godine najviše se ulagalo u obveznice RH, ali se smanjivalo ulaganje u trezorske zapise MF-a. Najveći dio portfelja ulaganja banaka drži se u najsigurnijim vrijednosnim papirima, odnosno obveznicama RH, zatim trezorskim zapisima MF-a, te u vrijednosnicama stranih država.

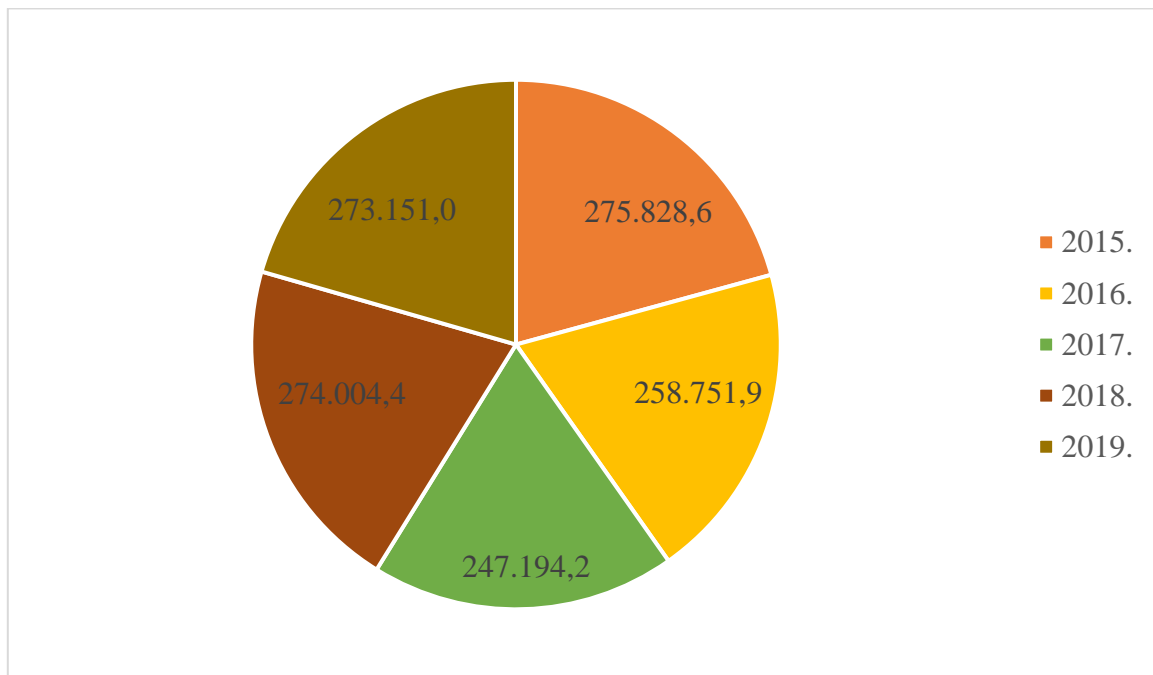
Prema Biltenu o bankama broj 31, ulaganja banaka u vrijednosne papire krajem 2017. godine povećala su se za 5.838,3 milijuna kuna, iako dolazi do smanjenja ulaganja banaka u mjenice. Nadalje, također su smanjile ulaganja u obveznice inozemnih izdavatelja, ali ulaganja u obveznice RH rastu. Najveći dio ukupnog portfelja drži se u vrijednosnim papirima središnje

države, tj. u obveznicama RH te trezorskim zapisima MF-a. Navedeni vrijednosni papiri smatraju se najsigurnijim ulaganjima.

Prema Biltenu o bankama broj 32, u 2018. godini dolazi do povećanja ulaganja u vrijednosne papire za 3.542,5 milijuna kuna, a opet dominiraju dužnički vrijednosni papiri koji su ostvarili rast od 11,9 % u odnosu na prethodnu godinu. Isto tako, raste ulaganja i u vrijednosne papire za 0,2 %. Dolazi do rasta likvidnosti pričuva jer su se povećala ulaganja u obveznice domaće središnje države.

Prema HNB-ovom Godišnjem izvješću za 2019. godinu dolazi do povećanja ulaganja u vrijednosne papire u odnosu na 2018. godinu za 5.400,8 milijuna kuna. Smanjuje se ulaganje u vlasničke instrumente, a najveći dio portfelja banaka na kraju 2019. godine drži se u vrijednosnim papirima država i državnih institucija, odnosno obveznicama RH i trezorskim zapisima MF-a zbog sigurnosti.

Grafikonom 4 prikazani su iznosi izdanih kredita banaka u promatranom razdoblju, u milijunima kuna.

Grafikon 4. Iznos kredita banaka od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna

Izvor: Izrada autora prema HNB (2020). Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija - tablice

Kao što je već rečeno, može se primijetiti kako se imovina depozitnih institucija smanjila u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu i to za 1,8 milijarde kuna, tj. 0,5 %. Prema Biltenu o

bankama broj 29, imovina bi bilježila i veće smanjenje, da ga nije ublažilo kretanje tečaja kune prema euru, švicarskom franku i američkom dolaru. U siječnju 2015. godine dolazi do odluke švicarske središnje banke da se prestane održavati tečaj švicarskog franka prema euru, a rezultat te odluke porast je obveza dužnika s kreditima u švicarskom franku prema bankama. Pad imovine događao se od 2011. godine, zbog nedovoljnih kreditnih aktivnosti, a sve ono što je bilo prikupljeno, usmjereno je u depozite kod stranih financijskih institucija. Isto tako, poslovni rezultat određenih banaka bio je negativan zbog odluka RH da pomogne dužnicima s kreditima u švicarskim francima te su provedene izvanredne zakonske mjere. Ministar je predložio konverziju kredita u CHF i s valutnom klauzulom u CH, te se na taj način izjednačio položaj korisnika kredita u CHF i onih kojih su podigli kredit u EUR. Bankama se u tom slučaju povećala pozicija *Rezerviranja, nepredvidive obveze i nepredvidiva imovina*. Do smanjenja kredita u 2015. godini u odnosu na 2014. dolazi, u najvećem dijelu, zbog otpisa glavnice dužnicima, tj. zbog učinka konverzije kredita, a u Biltenu o bankama broj 30 navedeno je kako je konverzija kredita započela sredinom studenog 2015. godine, a završena je do kraja 2016., kad su izvršeni i otpisi glavnica.

Iz istog razloga dolazi do smanjenja ukupnih danih kredita u 2016. i to u iznosu od 17.076,7 milijuna kuna. S druge strane, dolazi do rasta stambenih, te gotovinskih nenamjenskih kredita. Nadalje, povećalo se kreditiranje turizma te stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti.

I u 2017. godini nastavljen je trend opadanja danih kredita, a oni su se smanjili za 11.557,7 milijuna kuna. Prema Biltenu o bankama broj 31, najveći razlozi smanjenja danih kredita su povećano razduživanje države i financijskih institucija, odnosno dolazi do povrata kredita javnih poduzeća iz djelatnosti cestogradnje te je država smanjila izravno kreditno zaduživanje, na temelju klupskih kredita. S druge strane, dolazi do povećanja kredita nefinancijskim društvima te stanovništvu. Što se tiče kreditiranja nefinancijskih društava, najveći rast zabilježen je u djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane, ali i krediti financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja. Također dolazi do porasta kunskih stambenih kredit, te je rast tih kredita nadjačao pad deviznih stambenih kredita. Isto tako, razlog porasta stambenih kredita bilo je subvencioniranje stambenih kredita od strane države.

S druge strane, u 2018. godini dolazi do prekida trenda pada danih kredita te se povećavaju za 26.810,2 milijuna kuna u odnosu na 2017. godinu. Prema Biltenu o bankama broj 32, krediti dani općoj državi su porasli, ali i krediti dani stanovništvu. U sektoru stanovništva porasli su i stambeni krediti te gotovinski nenamjenski, što je, kao i 2017. godine, rezultat državnih mjera subvencija stambenih kredita za mlade.

U 2019. godini, prema HNB (2020), dani krediti iznosili su 273.151,0 milijuna kuna, što predstavlja pad u odnosu na 2018. godinu za 0,3 %. S druge strane, prisutan je rast gotovinskih nenamjenskih kredita, koji je rastao već nekoliko godina te je istisnuo druge oblike kreditiranja stanovništva. Razlog povećanja stambenih kredita sudjelovanje je banaka u državnim mjerama za subvencioniranjem kredita. Kredite su tražila i poduzeća kako bi financirala zalihe i obrtni kapital, ali se povećao i rast kredita u djelatnostima pružanja smještaja i hrane, u prerađivačkoj industriji i poslovanju nekretninama.

5. Rasprava

Depozitne institucije imaju veliku važnost u financijskom sustavu. Banke, kao najvažnije i najpoznatije depozitne institucije, prikupljaju novac građana te ga plasiraju u obliku kredita. Nadalje, prikupljaju novac od onih koji imaju višak te ga usmjeravaju prema onima koji imaju manjak novčanih sredstava. Ovim radom prikazano je kako se broj banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine smanjivao. Do 1997. godine prisutan je porast broja banaka, a nakon 1998. godine dolazi do likvidacija banaka i spajanja ili pripajanja banaka. Iz navedenog je uočljivo smanjenje banaka u navedenom promatranom razdoblju.

Nadalje, može se primijetiti kako dolazi do povećanja gospodarske aktivnosti i realnog BDP-a od 2015. godine, raste zaposlenost u cijeloj državi te se povećavaju neto plaće, ali situacija u bankarskom sektoru suprotna je od onog u državi. Broj zaposlenika u bankama se smanjuje te se smanjuju i opći administrativni troškovi. Banke tijekom 2015. godine zatvaraju poslovnice, te se samim time smanjuje broj zaposlenika. Nadalje, banke su počele s digitalizacijom svojih usluga te se smanjuje potreba za odlaskom u poslovnice. Tijekom navedenog razdoblja, od 2015. do 2019. godine, broj zaposlenih raste, kao i BDP, ali smanjuje se zaposlenost u bankarskom sektoru jer dolazi do smanjenja broja banaka u navedenom razdoblju.

Također, može se primijetiti kako se imovina svih financijskih društava u promatranom razdoblju povećava, a najveći udio čine kreditne, odnosno depozitne institucije. U 2015. godini depozitne institucije činile su 62 % ukupne imovine financijskih društava. Do smanjenja za 1 % dolazi 2016. godine dok se 2017. godine taj udio smanjio za 4 % u odnosu na 2015. godinu. 2018. godine depozitne institucije također čine 58 % ukupne imovine financijskih društava, dok se 2019. taj udio smanjio na 56 %. Nakon depozitnih institucija, najveći udio u ukupnoj imovini ima središnja banka, koja godinama povećava svoj udio, te od 2017. do 2019. godine čini 18 % ukupne imovine financijskih društava. Nadalje, vrlo su važni i mirovinski fondovi koji godinama povećavaju svoj udio u ukupnoj imovini.

Osim depozitnih institucija, u tablici 16 prikazani su institucionalni investitori poput investicijskih fondova, osiguravajućih društava, i drugih investicijskih posrednika, čiji je udio neznatan u odnosu na kreditne institucije.

Prema podacima iz grafikona 1 vidljivo je kako je imovina depozitnih institucija bila najniža 2016. godine, kad je iznosila 396.533.000 tisuća kuna, te bilježi rast do kraja promatranog razdoblja.

Što se tiče pokazatelja profitabilnosti, može se primijetiti kako ROA i ROE bilježe rast u 2016. godini u odnosu na 2015. godinu. U 2015. godini oba pokazatelja poprimaju negativan predznak zbog poslovanja banaka s gubitkom u navedenoj godini. Od 2012. godine zabilježena je niža profitabilnost banaka od uobičajene, a tijekom 2015. godine poprima skoro najnižu vrijednost posljednjih godina i to velikim dijelom zbog visokih troškova konverzije kredita koja je započela u studenom 2015. godine. Povrat na imovinu (ROA), kao što je već rečeno, iskazuje sposobnost poduzeća, u ovom slučaju banke, da ostvari profit na jednu jedinicu uložene imovine, dok povrat na kapital (ROE) pokazuje koliko je banka sposobna da ostvari povrat uloženi vlastiti kapital. Iz izračunatih podataka može se primijetiti kako su iznosi oba pokazatelja najviši u 2016. i 2019. godini, dok su najniži tijekom 2015. godine. U 2019. godini banke su poslovale s najvećom dobiti prije oporezivanja te je iz tog razloga iznos pokazatelja najviši.

Nadalje, iz grafikona 4 može se vidjeti kako se kreditna aktivnost smanjuje od 2015. godine do 2017., kad je iznos kredita 247.194,2 milijuna kuna. U 2018. godini prekida se trend smanjenja danih kredita, a rastu krediti dani općoj državi, ali i krediti dani stanovništvu, tj. stambeni krediti i gotovinski nenamjenski. Tijekom svih godina je prisutan rast stambenih kredita, a od 2017. godine razlog povećanju su državne mjere subvencija stambenih kredita za mlade.

Iznos neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima smanjuje se od 2015. do 2019. godine, ponajviše zbog poboljšanja u gospodarskom okruženju. Posljedica toga je bolja naplata potraživanja, ali i poboljšani boniteti klijenata. NPL je 2015. godine iznosio 16,62 %, dok je 2019. godine pao na 5,5 %.

Nadalje, prema HNB-ovom Godišnjem izvješću za 2017. godinu, nastavlja se trend pada kamatnih stopa na kredite za poduzeće i stanovništvo, a 2017. godine banke smanjuju standarde odobravanja kredita, što povećava njihovu konkurentnost i likvidnost. Isto tako, u 2017. godini dolazi do povećanja stope ukupnog kapitala na dosad najveću vrijednost u iznosu od 23,75 % jer je u navedenoj godini zabilježen pad iznosa izloženosti rizicima te povećanje regulatornog kapitala. Navedeni podaci ukazuju da je u promatranom razdoblju prisutna visoka kapitaliziranost banaka. Godine 2018. dolazi do smanjenja stope ukupnog kapitala, a razlog

tomu je porast izloženosti riziku. Godine 2019. također dolazi do povećanja ukupne izloženosti riziku, ali se povećava i stopa ukupnog kapitala koja je iznosila 23,2 %.

Što se tiče vlasništva banaka, prema tablici 21 može se uočiti trend smanjenja banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine. U RH 2015. godine poslovalo je 28 banaka, dok je 2019. godine poslovalo samo 20. Prema podacima iz tablice može se primijetiti kako je najviše banaka u stranom vlasništvu, odnosno 55%.

U imovini banaka prevladavaju dani krediti, dok su nakon njih najzastupljeniji *gotovina i depoziti HNB-a*, koji bilježe rast tijekom promatranog razdoblja. Prema navedenim podacima može se zaključiti kako depozitne institucije u RH imaju visoku profitabilnost, kao i kapitaliziranost, iznos imovine tijekom godina varira, ali njihova važnost i uloga u ukupnom financijskom sustavu raste, jer tijekom navedenog razdoblja imaju najveći udio u ukupnoj imovini.

6. Zaključak

Financijski sustav sastoji se od tri najvažnija elementa: financijskih tržišta, financijskih instrumenata te financijskih institucija. Sva tri elementa predstavljaju veliku važnost za funkcioniranje cjelokupnog financijskog sustava. Ukoliko postoji stabilnost financijskog sustava tek tada može doći do rasta i razvoja zemlje. Kako bi financijski sustav bio stabilan, uvjet je osigurati kvalitetnu državnu politiku koja bi se izborila s izazovima s kojima se susreće financijski sustav RH.

Ovaj rad analizirao je poziciju depozitnih institucija unutar financijskog sustava RH te se zaključuje kako depozitne institucije uvelike dominiraju financijskim sustavom. Iako se njihova imovina tijekom promatranog razdoblja smanjuje, i dalje imaju dominantnu ulogu u financijskom sustavu. Osim depozitnih institucija, veliku imovinu u financijskom sustavu imaju mirovinski fondovi, čiji udio u ukupnoj imovini financijskih društava raste. Od depozitnih institucija, najbrojnije su banke koje primaju novčane depozite od javnosti te ih plasiraju dalje u obliku kredita. Prema navedenim podacima, može se zaključiti kako u financijskom sustavu RH dominiraju depozitne institucije, odnosno banke, te je RH bankocentrična zemlja. Također se može zaključiti kako se broj banaka u navedenom razdoblju smanjuje, te da je većina banaka u stranom vlasništvu. U RH u promatranom razdoblju broj stambenih štedionica se smanjuje, a ne posluje niti jedna štedna banka. Nadalje, tijekom promatranom razdoblja dolazi do povećanja godišnje stope rasta BDP-a, ali i broja zaposlenih u RH. S druge strane, smanjuje se zaposlenost u bankarskom sektoru, što je rezultat smanjenja broja banaka u RH.

Nadalje, analize su pokazale kako najveći dio ukupne imovine depozitnih institucija čine krediti, koji čine srž njihova poslovanja, jer depozitne institucije prikupljaju sredstva kako bi ih plasirala u obliku kredita. S druge strane, kreditna aktivnost nije kontinuirana, već se smanjuje u godinama konverzija kredit, te se počinje povećavati 2018. godine.

Istraživanjem je dokazano kako vrijednosti pokazatelja profitabilnosti banaka u navedenom razdoblju rastu, a u 2015. godini banke su poslovale s gubitkom, što je posljedica konverzije kredita. Isto tako, osim profitabilnosti, raste i kapitaliziranost banaka. Isto tako, istraživanje je pokazalo da depozitne institucije dominiraju veličinom financijske imovine kroz svih pet promatranih godina, dok najmanji udio u ukupnoj imovini svih financijskih društava imaju novčani fondovi, pomoćne financijske institucije, vlastite financijske institucije i investicijski fondovi.

Literatura

1. Batinić, I. (2010). Štedne banke. Istraživački rad. Dostupno na: <https://finance.hr/wp-content/uploads/2009/11/bi31102010.pdf> (pristupljeno 06.07.2023.)
2. Božina, L., Leko, V. (2005). *Novac, bankarstvo i financijska tržišta*. Zagreb: Adverta.
3. Dalić, M. (2002). Usporedna analiza hrvatskog financijskih sustava i financijskih sustava naprednih tranzicijskih zemalja. *Economic trends and Economic Policy*. Vol 12. No. 92, str. 27-52.
4. Hrvatska narodna banka (2016). Bilten o bankama, br. 29. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/950978/hbilten-o-bankama-29.pdf/f037d986-a62d-402a-bb32-9794e88a1a51> (pristupljeno 14.05.2023.)
5. Hrvatska narodna banka (2017). Bilten o bankama, br. 30. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2020824/hbilten-o-bankama-30.pdf/42efdf39-5ba2-4111-9efd-1a9b80ff78e8> (pristupljeno 14.05.2023.)
6. Hrvatska narodna banka (2018). Bilten o bankama, br. 31. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7> (pristupljeno 14.05.2023.)
7. Hrvatska narodna banka (2016). Godišnje izvješće za 2015. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/1005947/h-gi-2015.pdf/b69083ea-2b4a-48bf-a9d3-2d277c058a81> (pristupljeno 14.05.2023.)
8. Hrvatska narodna banka (2017). Godišnje izvješće za 2016. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/1997949/h-gi-2016.pdf/bc467db3-9371-40a1-a9b2-970f46c09d5b> (pristupljeno 14.05.2023.)
9. Hrvatska narodna banka (2018). Godišnje izvješće za 2017. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/godisnje-izvjesce-2017> (pristupljeno 14.05.2023.)
10. Hrvatska narodna banka (2020). Godišnje izvješće za 2019. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/3408724/h-gi-2019.pdf/d10f2617-90d9-b0c4-9619-8090fb2404c7> (pristupljeno 08.07.2023.)
11. Hrvatska narodna banka (2021). *Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2015.* Dostupno na: https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/arhiva/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija?p_p_id=documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISeI5MhmXam8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&dokumentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISeI5MhmX

[am8_javax.portlet.action=searchAction&p_auth=gPUyG2G4](https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?searchAction&auth=gPUyG2G4)

(pristupljeno

14.05.2023.)

12. Hrvatska narodna banka (2017). *Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2016.* Dostupno na: [https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?p_p_id=documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8_javax.portlet.action=searchAction&p_auth=rVHIM10j](https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?searchAction&auth=rVHIM10j) (pristupljeno 08.07.2023.)
13. Hrvatska narodna banka (2018). *Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2017.* Dostupno na: [https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?p_p_id=documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8_javax.portlet.action=searchAction&p_auth=rVHIM10j](https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?searchAction&auth=rVHIM10j) (pristupljeno 08.07.2023.)
14. Hrvatska narodna banka (2019). *Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2018.* Dostupno na: [https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?p_p_id=documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8_javax.portlet.action=searchAction&p_auth=rVHIM10j](https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?searchAction&auth=rVHIM10j) (pristupljeno 08.07.2023.)
15. Hrvatska narodna banka (2020). *Revidirani podaci za kreditne institucije, na dan 31. prosinca 2019.* Dostupno na: [https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?p_p_id=documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8_javax.portlet.action=searchAction&p_auth=rVHIM10j](https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/poslovanje-kreditnih-institucija?searchAction&auth=rVHIM10j) (pristupljeno 08.07.2023.)
16. Hrvatska narodna banka (2022). *Kreditne unije.* Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/kreditne-unije>
17. Hrvatska narodna banka (2022). *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija.* Dostupno na: [https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-](https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge)

- [monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija](#) (pristupljeno 14.05.2023.)
18. Hrvatska narodna banka (2020). *Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija – tablice*. Dostupno na: https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/arhiva/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija?p_p_id=documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&documentfolderfilterassetpublisherportlet_WAR_hnbportlet_INSTANCE_ISe15MhmXam8_javax.portlet.action=searchAction&p_auth=gPUyG2G4
 19. Hrvatska narodna banka (2023). *Makrobonitetne mjere*. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere> (pristupljeno 14.05.2023.)
 20. Hrvatska narodna banka (2023). *Regulatorni kapital i izloženost rizicima kreditnih institucija*. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno 14.05.2023.)
 21. Hrvatska narodna banka (2023). Tablica T1 Financijski računi – stanja imovine i obveza na kraju godine. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-racuni> (pristupljeno 14.05.2023.)
 22. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2016). Godišnjak 2015. Dostupno na: https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/hzz_godisnjak_2015-1.pdf (pristupljeno 27.06.2023.)
 23. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2017). Godišnjak 2016. Dostupno na: https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/hzz_godisnjak_2016-1.pdf (pristupljeno 27.06.2023.)
 24. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2018). Godišnjak 2017. Dostupno na: https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/hzz_godisnjak_2017-1.pdf (pristupljeno 27.06.2023.)
 25. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2019). Godišnjak 2018. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/godisnjak-2018-hzz-1.pdf> (pristupljeno 08.07.2023)
 26. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020). Godišnjak 2019. Dostupno na: <https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/godisnjak-2019-hzz-1.pdf> (pristupljeno 08.07.2023.)

27. Ivanović, Z. (1995). Analiza financijskog sustava. *Tourism and hospitality management*. Vol. 1, No. 1. str. 125-138.
28. Kunac, A. (2018). *Financijski sustav i uloga banaka u Republici Hrvatskoj*. Završni rad: Sveučilište u Splitu. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A2143> (pristupljeno 14.05.2023.)
29. Leko, V., Stojanović, A. (2018). *Financijske institucije i tržišta*. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu
30. Maričić, Z. (2020). *Novac i bankarstvo*. Veleučilište Marko Marulić Knin. Dostupno na: <https://www.veleknin.hr/upload/stranice/2020/11/2020-11-19/188/mrzoranmariinovacibanka2020.pdf> (pristupljeno 14.05.2023.)
31. Mishkin, F., Eakins S. (2019). *Financijska tržišta i institucije*. Zagreb: Mate.
32. Novak, B. (2002). *Financijska tržišta i institucije*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku
33. Olgic Draženović, B. (2012). *Uloga i utjecaj institucionalnih investitora tržišta kapitala odabranih tranzicijskih zemalja i Republike Hrvatske*. Doktorska disertacija: Sveučilište u Rijeci. Dostupno na: <https://repository.efri.uniri.hr/islandora/object/efri:34> (pristupljeno 14.05.2023.)
34. Saunders, A., Cornett M.M. (2006). *Financijska tržišta i institucije*. Zagreb: MASMEDIA
35. Tepuš, M. (2002). *Analiza poslovanja stambenih štedionica u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121903/p-011.pdf/b5205402-ca98-4bb0-a643-6e75ba24d382> (pristupljeno 14.05.2023.)
36. Veselica, V. (1995). *Financijski sustav u ekonomiji: (financijski menadžment i politika)*. Zagreb: Inženjerski biro.
37. Wustenrot stambena štedionica. Godišnje izvješće za 2022. godinu. Dostupno na: https://www.wustenrot.hr/UserDocsImages/pdf/WS%C5%A0%20FS_202_hr_FINAL.pdf?vel=1558094 (pristupljeno 14.05.2023.)
38. Zakon o elektroničkom novcu (NN 64/18, 114/22). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/426/Zakon-o-elektroni%C4%8Dkom-novcu> (pristupljeno 14.05.2023.)
39. Zakon o kreditnim institucijama (NN 50/23). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama> (pristupljeno 14.05.2023.)
40. Zakon o stambenoj štednji i državnom poticanju stambene štednje (NN 109/97, 11797, 10/01, 92/05, 21/10, 15/13, 139/13, 151/14, 110/15). Dostupno na:

<https://www.zakon.hr/z/562/Zakon-o-stambenoj-%C5%A1tednji-i-dr%C5%BEavnomo-poticanju-stambene-%C5%A1tednje> (pristupljeno 14.05.2023.)

Popis grafikona

Grafikon 1. Ukupna imovina depozitnih institucija u navedenom promatranom razdoblju od 2015. do 2019. godine u tisućama kuna	36
Grafikon 2. Novčana sredstva banaka od 2015. do 2019.godine u milijunima kuna.....	52
Grafikon 3. Vrijednosni papiri banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna	54
Grafikon 4. Iznos kredita banaka od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna	55

Popis tablica

Tablica 1. Popis kreditnih unija u Republici Hrvatskoj	24
Tablica 2. Popis banaka 31. 12. 2015. godine.....	28
Tablica 3. Popis stambenih štedionica u razdoblju od 2015. do 2017. godine	29
Tablica 4. Popis banaka na datum 31.12.2016. godine	30
Tablica 5. Popis banaka na dan 31.12.2017. godine	31
Tablica 6. Popis banaka na dan 31.12.2018. godine	32
Tablica 7. Popis stambenih štedionica na dan 31.12.2018.....	33
Tablica 8. Popis banaka na dan 31.12.2019. godine	33
Tablica 9. Popis stambenih štedionica na dan 31.12.2019. godine	34
Tablica 10. Prikaz BDP-a i ukupnog broja zaposlenih, i nezaposlenih osoba u RH tijekom 2015., 2016. i 2017., 2018. i 2019. godine.....	34
Tablica 11. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2015. godini u tisućama kuna	37
Tablica 12. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2016. godini u tisućama kuna	38
Tablica 13. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2017. godini u tisućama kuna	40
Tablica 14. Ukupna imovina banaka i stambenih štedionica u 2018. godini u tisućama kuna	41
Tablica 15. Ukupna imovina banaka, štednih banaka i stambenih štedionica u 2019. godini u tisućama kuna	43
Tablica 16. Ukupna imovina financijskih društva u razdoblju od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna.....	44
Tablica 17. Ukupna imovina banaka i dobit prije oporezivanja od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna.....	45
Tablica 18. Iznos kapitala banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine, u milijunima kuna	47
Tablica 19. Djelomični nadoknativi i potpuno nenadoknativi krediti od 2015. do 2019. godine u milijunima kuna.....	48
Tablica 20. Prikaz regulatornog kapitala i ukupne izloženosti riziku u godinama od 2015. do 2019. u milijunima kuna.....	50
Tablica 21. Vlasnička struktura banaka u razdoblju od 2015. do 2019. godine	51

Popis slika

Slika 1. Podjela financijskih institucija	14
Slika 2. Tijek sredstava kroz financijski sustav	17
Slika 3. Kapitalni zahtjevi	50